

Kültürlerarası İletişim Alanındaki Eğilimler: 'Kültürlerarası İletişim' Başlıklı Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi

SELİN BİTİRİM OKMEYDAN

Öz

Türkiye'de kültürlerarası iletişimle ilgili özellikle son yıllarda çok sayıda çalışma yapılsa da kültürlerarası iletişimi bir alan olarak ele alan ve bu alanın Türkiye'deki yönünü belirlemeye yönelik çalışmaların oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, 1995 yılında 'kültürlerarası iletişim' başlıklı ilk tezdən bugüne kadar geçen 25 yıllık süreçte ilgili başlık altında yazılan tezlerin çeşitli özelliklerini ortaya çıkarmak ve kültürlerarası iletişim disiplininin Türkiye'deki seyrini incelemektir. Buna göre araştırmanın problemi; kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin yılı, türü, üniversitesi, enstitüsü, anabilim dalı, yöntemi, konusu, dili, yazar uyruğu, sayfa sayısı ve yazar cinsiyeti dağılımı nedir ve alanın Türkiye'deki eğilimi ne yöndedir, şeklinde ifade edilebilmektedir. Belirlenen amaç ve problem doğrultusunda son dönemlerde bilimsel yayınların örüntüsünü çıkarmak ve gelecek eğilimleri için bir yol haritası sunmak amacıyla sıklıkla kullanılan bibliyometrik analizden yararlanılmış ve nitel araştırma yöntemi izlenmiştir. 1995-2020 yılları arasında, başlığında kültürlerarası iletişim bulunan toplam 77 lisansüstü teze YÖK (Yükseköğretim Kurulu) Ulusal Tez Merkezi sayfasından erişilmiştir. Elde edilen 77 adet tez, bibliyometrik araştırma oluşturulan; tezin yılı, türü, üniversitesi, enstitüsü, anabilim dalı, yöntemi, konusu, dili, yazar uyruğu, sayfa sayısı ve yazar cinsiyeti açısından kategorilere ayrılarak içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bibliyometrik araştırma oluşturulan bu kategorilerin her biri, aynı zamanda araştırma sorularını temsil etmektedir. Araştırmada ortaya çıkan bulgular, her kategori için ayrı tablo haline getirilmiştir. Edinilen verilere göre kültürlerarası iletişim başlıklı en fazla tez türünün yüksek lisans tezi olduğu, bu tezlerin en çok Marmara Üniversitesinden çıktığı, tüm üniversiteler bazında en çok sosyal bilimler enstitülerinin halkla ilişkiler ve tanıtım anabilim dallarında, nitel araştırma yöntemleri ekseninde çalışıldığı tespit edilmiştir. Diğer veriler doğrultusunda kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezlerin geçmişten günümüze mevcut durumu saptanmış ve ortaya çıkan genel görüntü üzerinden gelecek eğilimleri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültürlerarası İletişim, Lisansüstü Tezler, Bibliyometrik Analiz

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 01.05.2020

Kabul Tarihi: 23.06.2020

ORCID ID: 0000-0002-7996-2178

E-mail: selin.bitirim.okmeydan@ege.edu.tr

Trends in the Field of Intercultural Communication: Bibliometric Analysis of Graduate Theses Titled 'Intercultural Communication'

SELİN BİTİRİM OKMEYDAN

Abstract

The subject of this study is to examine the evolution of intercultural communication discipline in Turkey. Due to this, it aims to discover the reflections of the intercultural communication field through graduate theses from past to present and to determine the general profile of this field and to create a prediction for the future of the field. Accordingly, the problem of the research is to determine the year, type, university, institute, department, method, subject, language, author nationality and gender, and number of pages distribution of thesis on intercultural communication and to determine the trend of this field in Turkey. In line with this goal and problem, bibliometric analysis, which is used frequently to present a roadmap for future trends and to pattern scientific publications, has been used. Total of 77 graduate theses titled intercultural communication between 1995 and 2020 was accessed through the YÖK (Higher Education Council) National Thesis Center page. Acquired 77 theses are divided into categories that constitute the bibliometric research including; year, type, university, institute, department, method, subject, language, author nationality and gender, and number of pages of the thesis. Thus, the findings that emerged were made into separate tables for each category. According to the data obtained it has been determined that the most use of thesis titled intercultural communication is the master's thesis, these theses mostly come from Marmara University, and on the basis of qualitative research methods in the public relations and publicity departments. In line with the findings, the current situation of graduate theses titled intercultural communication has been discovered from past to present and future trends have been discussed through the emerging general image.

Key Words: Culture, Intercultural Communication, Graduate Theses, Bibliometric Analysis

Research Paper

Received: 01.05.2020

Accepted: 23.06.2020

ORCID ID: 0000-0002-7996-2178

E-mail: selin.bitirim.okmeydan@ege.edu.tr

1. Giriş

Kültür, gündelik ve toplumsal yaşamda karşılaşılan tüm olgusal, duygusal ve davranışsal farklılıkların temelini oluşturmaktadır. Farklı ve bilinmez olanın cazibesine yönelik ilgi ve merak, insanoğlu için her zaman ilham verici olmuştur. Harris vd.'ne (2004: 3) göre geçmiş yıllarda kültürlerin birbirinden ayrı ve bağımsız bir varlık alanı olmasına karşın günümüzde bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve küreselleşme eğilimi sonucunda kültürler, giderek birbiri ile bağlantılı yapıya bürünmüştür. Bu dinamik süreçte özellikle teknolojinin ortaya çıkardığı değişim gücü, tüm kültürleri birbirine 'bir tuş mesafesi kadar' yakın hale getirmiştir. Bu durum, kültürlerin birbirine her zamankinden daha fazla, her an ve sürekli maruz kalması ile sonuçlanmış ve 'farklı' denen kültürleri anlamaya yönelik bilimsel çabaları beraberinde getirmiştir. Böylelikle kültürlerarası iletişim kavramı günümüzün en önemli akademik çalışma alanlarından biri haline gelmiştir.

Günümüzde kültür ve kültürlerarası iletişime yönelik artan ilgi sonucunda kültür ile bağlantılı çalışmaların ve bilimsel yayınların sayısında da artış gözlemlenmektedir. Bir akademik disiplini anlamlandırabilmek ve başlangıcından itibaren günümüze kadar geçirdiği değişim süreci ile birlikte gelecek eğilimlerini algılayabilmek için söz konusu alanda üretilen bilimsel yayınlar önemli veri kaynaklarıdır. Bu veri kaynakları arasında lisansüstü tezler ise oldukça önemli yer tutmaktadır. "Nitekim bir ülkenin gelişiminde bilgiyi katma değere dönüştürerek nitelikli insan gücünün yetişmesinde ve toplumsal kalkınmada ayrıcalıklı rol oynayan üniversitelerde gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların ve akademik çalışmaların çıktısı olan lisansüstü tezler, üzerinde çalışılan alanın o ülkedeki görüntüsünü yansıtmaktadır" (Boycu ve Demirkol, 2018: 513). Dolayısıyla akademik uzmanlık alanları doğrultusunda hazırlanan lisansüstü tezler, bilimsel bir disiplinin nasıl ele alındığıyla ilgili veriler sunmaktadır. Bu verilerin bilimsel yöntemlerle analiz edilmesi ise söz konusu alanın akademik yansımaları, geçmişten bugüne gelen mevcut bağlamı ve gelecekte nasıl bir yön izleyeceği hakkında fikir vermekte ve incelenen akademik disiplinin o ülkede yaygınlığını ve derinliğini ortaya çıkarmaktadır. Lisansüstü tezler başta olmak üzere üniversitelerin başlıca akademik yayınlarının genel profilini ortaya koyan bilimsel araştırmalardan biri de bibliyometrik analizdir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki 'kültürlerarası iletişim' başlıklı lisansüstü tezlerin, geçmiş-bugün-gelecek ekseninden görüntüsüne ışık tutmak ve kültürlerarası iletişim alanının mevcut ve gelecek eğilimlerini saptamak amacından hareket edilmiştir. Bugüne kadar kültürlerarası iletişim odağından çok sayıda çalışma yapıldığı görülse de kültürlerarası iletişim alanının genel örüntüsü üzerinde duran ve doğrudan kültürlerarası iletişimin kendisini bibliyometrik araştırma ekseninde konu edinen

bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle araştırmanın temel problemini şu şekilde ifade etmek mümkündür: Kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin yıla, türe, üniversiteye, enstitüye, anabilim dalına, yöntemine, konusuna, diline, yazar uyruğuna, sayfa sayısına ve yazar cinsiyetine göre dağılımı nedir? Bu dağılım, kültürlerarası iletişim alanının Türkiye'deki eğilimi hakkında ne tür bilgiler vermektedir? Dolayısıyla çerçevelenen bu problemde yola çıkan çalışmanın amacı, alanyazında var olan eksikliği gidermek ve lisansüstü tezlerde kültürlerarası iletişimin şimdiye kadarki mevcut görüntüsünü keşfederek bu alanın Türkiye'deki gelişim seyri üzerinden gelecek eğilimleri öngörmektir. Bu çalışma daha önce üzerinde çalışılmamış bir konu olması bakımından özgün; kültürlerarası iletişim konusunun kendisini araştırarak bu alanın profilini belirlemesi ve bundan sonraki araştırmalar için bir dayanak noktası olması bakımından değerli görülmektedir.

Akademik yazına özgün bir katkı sağlayacağı düşünülen bu çalışmada, başlığında 'kültürlerarası iletişim' bulunan lisansüstü tezler bibliyometrik analizden yararlanılarak incelenmiştir. Alanyazın taramasından elde edilen ilk bulgulara göre lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizine yönelik şimdiye kadar yapılan farklı çalışmalarda, tez başlıklarının özel bir şekilde çalışılmadığı saptanmıştır. "Oysa başlık, bilimsel çalışmalarda okuyucuları yayın hakkında bilgilendiren en önemli ve en çok okunan bölümdür. Ancak buna rağmen bilimsel eserlerin başlıklarının, ulusal akademik yayınlarda fazla çalışılmadığı görülmektedir" (Ufuk, 2017: 105-106). Bu noktadan hareketle çalışmayı özgünlük açısından bir adım daha ileri taşımak için 'kültürlerarası iletişim' başlıklı lisansüstü tezler incelenmiştir. Bu doğrultuda lisansüstü tezlere erişilmesini sağlayan YÖK Ulusal Tez Merkezi'nin sayfasına tarama terimi olarak 'kültürlerarası iletişim' yazılmış; arama birimi olarak yalnızca 'tez adı' verisi kullanılmış ve tez başlığında kültürlerarası iletişim bulunan toplam 77 lisansüstü teze ulaşılmıştır.

Kültürlerarası iletişim başlıklı ilk tezin 1995 yılında yayımlandığı tespit edilmiştir. 1995-2020 arasındaki 25 yıllık süreçte, bu başlık altında hazırlanan 77 adet tezin; yıllara göre tez sayısı, tezin üniversitesi, enstitüsü, anabilim dalı, konusu, dili, sayfa sayısı, yazar cinsiyeti ve uyruğu, araştırmanın temel soruları olarak belirlenmiştir. Ulaşılan 77 adet tez, bibliyometrik araştırmaya dayanan ve alanın yönelimini belirleyen bu soruları cevaplamaya yönelik çeşitli kategorilere ayrılmış ve ortaya çıkan kategoriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Böylelikle bibliyometrik analiz meydana getiren ve bu analizdeki ilgili kategorileri oluşturan temel soruların yanıtlanması hedeflenmiştir. Nitel araştırma yönteminin izlendiği bu çalışmada elde edilen kategoriler, içerik analizi yöntemi ile sayısal verilere dönüştürülmüş ve her kategori ayrı bir tablo haline getirilmiştir. Araştırma verileri, sonuç ve tartışma

bölümünde yorumlanmıştır. Böylelikle akademik bir disiplin olan kültürlerarası iletişimin, Türkiye'deki lisansüstü tezler ekseninde mevcut örüntüsü çıkarılmış ve gelecekte bu alanda üretilecek lisansüstü tezler için bir yol haritası sunulmaya çalışılmıştır. Araştırmaya geçmeden önce çalışmaya kuramsal zemin oluşturacak kültür ve kültürlerarası iletişim kavramlarına yer verilmiş ve kültürlerarası iletişime yönelik temel kuramsal yaklaşımlara kısaca değinilmiştir.

2. Kültür, Kültürlerarası İletişim ve Temel Kuramsal Yaklaşımlar

Toplumsal yaşamın temel belirleyicisi olan kültür, aynı zamanda toplumlar arasında, hatta zaman zaman aynı toplumun içinde bile ortaya çıkan belli başlı farklılıkların sebebidir. Medeniyetin tutkalı ve aktarıcısı olan kültürü birçok şekilde tanımlamak mümkündür. Nitekim çok sayıda disiplinin odak noktasında yer alan kültürü her bilim dalı kendi bakış açısından yorumlamış ve bu nedenle birbirinden farklı birçok tanım türemiştir. En genel ifadeyle kültür kavramını; “duygu, düşünce ve davranışların art alanı” (Göksel, Gültekin ve Bitirim, 2008: 231) olarak tanımlamak mümkündür. Zira her duygu, düşünce ve davranış, öncelikle kültürden damıtılarak benimsenmekte ve aynı toplumu paylaşan insanlar için doğal ve olağan kabul edilmektedir. Bu nokta bizi, her toplumun birbirine göre farklı kabul edilen değerler dizgesine ve dolayısıyla kültürlere sahip olduğu gerçeğine götürmektedir. “Her toplumun ve kültürün temel ögesi insandır. İnsanlar farklı boyutlarda birbirinden farklılaşır ve böylece bireyleri ve toplumları birbirinden ayıran kültürel farklılıklar oluşur. Her toplumun kendine özgü kültürü vardır ve bireylerin karşılıklı etkileşimlerinden doğup büyüyen kültür, toplumsal yaşamın dinamik bir ürünüdür” (Öğüt, 2018: 29). İnsan davranışları üzerinde belirleyici ve normatif özellikler taşıyan kültür; bireyler, toplumlar ve ülkeler arasındaki temel farklılıkların da doğal nedenidir.

‘Kültür’ ve ‘iletişim’ gibi iki köklü bileşeni içeren kültürlerarası iletişim ise kısaca, “Farklı kültürlerden insanların bir araya gelmesi ile ortaya çıkan iletişimi ifade etmektedir” (Gudykunst, 2003: 163). Akademik yazındaki diğer tanımlarda olduğu gibi en temelde farklı kültürler arasında geçen iletişim sürecini açıklayan kültürlerarası iletişim; her toplumun kendine has özelliklerine odaklanarak belirli bir bilinç düzeyinde, farklı olanı doğru anlamaya ve farklı olanla istenen seviyede etkileşim kurmaya dayanan akademik bir disiplindir (Okmeydan, 2019: 95). Farklılıkların ve farklı olanın her zaman merak edilmesine ve bilinir kılınmasına yönelik çaba, kültürlerarası iletişimin bilim dalı olarak kuramsal bir yapı kazanmasına yol açmış ve kültürlerarası iletişimin bilimsel bir disiplin olarak derinlik kazanmasını sağlamıştır. “Kültürlerarası iletişim konusundaki kuramsal bilgilerin büyük bir kıs-

mı, kültürlerarası iletişime disiplinler arası yaklaşım sergilemekte ve kültürlerarası iletişimin 'kültür' ve 'iletişim' ile ilgili gelişmeleri anlayıp yorumlamadaki pratik işlevi üzerinde durmaktadır. Söz konusu işlev, kültürlerarası iletişim çalışmalarının önemini gözler önüne sermektedir" (Sarı, 2004: 1). Kültürlerarası iletişimin önemini kavranması, alanın bir bilim dalı olarak gelişmesine katkı sağlamıştır.

Kültürlerarası iletişimin 1950'lerden itibaren büyük bir ivmeyle gelişim katettiğini söylemek mümkündür. Her ne kadar "1930'lu yıllardan 1940'lı yıllara değin antropologlar, dil ve kültür çalışmalarını bütünleştirerek kültürlerarası iletişim disiplininin oluşmasına yol açan kısılcımları meydana getirse de bu çalışmaların, tutarlı ve sistematik yaklaşımdan uzak olması nedeniyle kültürlerarası iletişimin 1950'li yıllarda başladığı kabul görmektedir" (Martin, Nakayama ve Carbaugh, 2012: 18). Edward T. Hall tarafından 1959'da yayımlanan 'Sessiz Dil' (The Silent Language) isimli kitapta ilk kez kullanılan 'kültürlerarası iletişim' terimi ile karşılaştırmalı kültür çalışmaları da başlamıştır (Kartarı, 2016: 65-66). Kültürlerarası iletişim alanındaki ilk çalışmaların sahne aldığı 1950'li yılların ardından bu alanın tarihsel gelişim sürecini şu şekilde özetlemek mümkündür (Tellan, 2013: 12; Yağbasan, 2016: 73):

1960'larda, sivil haklar ve göç yasası ile ilgili siyasi olaylar ve Hippi akımı, kültürlerarası iletişim alanındaki çalışmaları sayıca arttırmıştır. 1970'lerde kültürlerarası iletişim alanında hızlı gelişmeler yaşanmış ve alanın bilimsel disiplin kabul edildiğinin ilk işaretleri olarak konuyla ilgili dergiler yayımlanmaya başlamıştır. 1980'lerde kültürlerarası iletişime yönelik kapsamlı çalışmalar sayıca artmış ve önemli kuramsal çalışmalar sahneye çıkmıştır. 1980'lerden sonra kültürlerarası iletişim, daha çok işlevselci ve postyapısalcı olmak üzere iki farklı gelenek etrafında incelenmiştir. 1990'lar ve 2000'lerde küreselleşme, kültürel çeşitlilik ve çok kültürlülük gibi konular çalışılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise kültürlerarası iletişim ekseninde gelişen çağdaş araştırmaların daha çok kişilerarası sürece yöneldiği görülmektedir.

Kültürlerarası iletişimin tarihsel dönemeçlerine ve kırılma noktalarına işaret eden dönemsel gelişmeler içerisinde kültürlerarası iletişime yönelik temel kuramlar da ortaya çıkmıştır. Kültürlerarası iletişime yön veren ve bilimsel altyapısını oluşturan temel kuramlar, tarihsel sırasıyla şu şekilde aktarılabilmektedir (Dinç, 2018; Kartarı, 2014; Sweeney, 2015; Tunçay ve Süral-Özer, 2020; Wallace ve Wolf, 2012):

- Parsons, Kalıp/Örüntü Değişkenleri: Talcott Parsons tarafından 1951 yılında 'Kalıp Değişkenleri' Kuramı çerçevesinde çalışılan altı temel değişken, bireylerin toplumsal eylemlerini ve tercihlerini belirleyen örüntüleri temsil etmektedir.

- Hall, Enformasyon Sistemleri Kuramı: Edward T. Hall tarafından 1959, 1976 ve 1983

yıllarında gerçekleştirilen çalışmaların derlenmesiyle oluşan bu kuram, insan etkinliklerini on temel boyut üzerinden açıklamaktadır.

- Kluckhohn ve Strodtbeck, Değer Yönelimleri Kuramı: Florence R. Kluckhohn ve Fred L. Strodtbeck tarafından 1961 yılında ortaya atılan kuram, insan etkinliklerini beş temel yönetime göre sınıflandırmaktadır.

- Hofstede, Kültürel Boyutlar Kuramı: Geert Hofstede'nin 1980 yılında öncülüğünü yaptığı bu kuram, kültürel farklılıkları sınıflandırmada ilk olarak dört boyut saptamıştır. Bu kurama 1991 ve 2010 yıllarında Gert Jan Hofstede ve Michael Minkov ile geliştirdiği iki boyutun ilave edilmesiyle toplam altı boyut belirlenmiştir. Günümüzde hâlen altı boyuttan oluşan bu kuram, her ülkenin altı boyut ekseninde farklılaştığını ifade etmektedir.

- Trompenaars ve Hampden-Turner, Kültür Boyutları Kuramı: Alfons (Fons) Trompenaars ve Charles Hampden-Turner tarafından 1993 yılında ortaya atılan ve 1998'de yeni boyutlarla geliştirilen bu kuram; insan, çevre ve zaman ilişkisi ekseninde kültürleri incelemekte ve bunun sonucunda temel kültürel farklılıkları yedi boyutta toplamaktadır.

Yukarıda sıralanan söz konusu sınıflama, kültürlerarası iletişimi açıklamaya yönelik temel kuramlar olarak alanyazında varlık göstermektedir. Burada yer verilen temel kuramlara ilaveten, kültürlerarası iletişimde çeşitli yaklaşımlardan ve modellerden de söz etmek mümkündür. Bu yaklaşımların ve modellerin kendileri tam anlamıyla kuramsallaşamamış olsa da günümüzde alanyazındaki temel kuramları şekillendiren ve yönlendiren bir etki yaratmışlar ve kendilerinden sonra gelen araştırmalara öncülük ederek yukarıda belirtilen temel kuramların ortaya çıkmasında ve sonradan geliştirilmesinde önemli rol oynamışlardır. Kültürlerarası iletişim kuramlarına yön veren başlıca yaklaşımları ve modelleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Çelebi, 2015; Haslett, 2008; Sarı, 2004; Tellan, 2013; Yazıcı, 2014):

W. Barnett Pearce ve Kimberly A. Pearce (1976), 'Anlamlın Koordine Edilmiş Yönetimi'; Donald P. Cushman ve Gordon C. Whiting (1977), 'Kurullarla Yönetilme Perspektifi' ve Jesse G. Delia (1977), 'Yapısalcı Yaklaşım' ile kültürlerarası iletişimi tanımlamaya yönelik kapsamlı perspektif sunmuşlardır. William B. Gudykunst ve Yun Kim (1984), 'Yabancılarla İletişim' (Communication with Strangers) başlıklı çalışmaları ile kültürlerarası iletişim sürecini açıklamış ve sürece yönelik temel yaklaşımları belirlemişlerdir. Y. Kim (1988), bireylerin dış çevresindeki 'nesnel' örüntüleri, iç çevresindeki 'öznel' deneyimleri ile bütünleştirmeye dayalı 'Sistemler Yaklaşımı'nı önermiştir. Shalom H. Schwartz (1994), 'Değer Sınıflaması' yaklaşımı ile kültürel farklılıkları on temel özelliğe göre sınıflandırmıştır. William B. Gudykunst (1998), 'Belirsizliğin Azalması Modeli'nde bir kişinin yabancılarla iletişimindeki belirsizlik ve kaygı seviyesini belirleyen yedi faktör tanımlamıştır. Judith Martin ve Thomas K. Nakayama (2000), kültürlerarası iletişimin sürece ve zamana bağlı dinamik karakterini açıklamak için 'Diyalektik Yaklaşım'ı öner-

mişlerdir. Fred L. Casmir ve Nobleza C. Asuncion-Lande (2003), kültürlerarası iletişim çalışmalarında kişilerarası iletişim sürecinin doğası üzerinde durarak çağdaş bir yaklaşım benimsemişlerdir.

Burada kısaca yer verilen ve değinilen temel kuramların, yaklaşımların ve modellerin birbirinden etkilendiği ve eksik kalan noktaları tamamlamak için sürekli geliştirildiği ileri sürülebilmektedir. Ayrıca söz konusu kuramlar, yaklaşımlar ve modeller; kültürlerarası iletişim çalışmalarını yönlendirmekte ve bu alandaki yeni araştırmaların yapılmasına ilham vermektedir. Günümüzde kültürlerarası iletişim alanında gerçekleştirilen akademik çalışmalarda temel kuramlar başta olmak üzere, sözü edilen yaklaşımlar ve modeller önemli rol oynamaktadır. Özellikle kültürlerarası iletişim üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin ilgili kuramlara, yaklaşımlara ve modellere dayandırıldığını görmek mümkündür. Lisansüstü tezler, bir ülkedeki bilimin gelişim yönünü göstermesi bakımından önem taşımakta ve bilimsel alanın o ülkedeki mevcut durumunu saptayabilmek için çeşitli yöntemlerle analiz edilmektedir. Bu çalışmanın bir sonraki başlığında kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizine yer verilecek ve kültürlerarası iletişimin alanyazında ele alınma bağlamı belirlenecektir.

3. Bibliyometrik Analiz ve Kültürlerarası İletişimle İlgili Araştırma Alanyazını

Bibliyometrik araştırmaların, bilimsel disiplinlerin gelişimini keşfetmedeki önemli etkisine rağmen kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezler açısından bu analizin daha önce gerçekleştirilmemiş olması önemli bir eksikliktir. Kültürlerarası iletişime ilişkin gerçekleştirilen çalışmalarda, genellikle belirli konulara yoğunlaşıldığı saptanmıştır. Kültürlerarası iletişim alanının kavramsal düzeyini gösteren bu çalışmalar, konumuz çerçevesinde özetlenip aktarılmıştır. Bu alanyazın bilgilerini aktarmadaki temel amaç, öncelikle konunun kuramsal zemine oturmasını sağlamaktır. Ayrıca alanyazındaki bilgilerin aktarılması ile konunun şimdiye kadar hangi bağlamlarda ele alındığını, araştırmaların hangi noktalarda yoğunlaştığını ve alanyazındaki boşluğu göstererek çalışmada neden bu araştırmanın yapıldığını açıklamak ve bu çalışmanın araştırmasını ortaya çıkaran mevcut boşluğun nasıl giderileceğine dikkat çekmek hedeflenmiştir. Ancak kültürlerarası iletişim ile ilgili alanyazın taramasından elde edilen verileri sunmadan önce bu çalışmanın konusunu oluşturan bibliyometrik analizin kısaca tanımlanması gerekli görülmüştür.

Bilimsel verilerin değerlendirilmesinde en geçerli ölçütlerden biri olarak önem taşıyan bibliyometrik araştırmalar (Veloutsou ve Mafe, 2019: 10); lisansüstü tezler, dergiler, kitaplar, bildiriler ve konferans yayınları gibi birçok iletişim çıktısına uygulanabilmektedir (Evren ve Kozak, 2014: 61). Bu çalışmada, kültürlerarası ile-

tişim başlıklı lisansüstü tezlerin çeşitli özelliklerinin ortaya çıkarılması amacıyla bibliyometrik analizden yararlanılmaktadır. İlk kez 1969 yılında Pritchard tarafından ortaya atılan bibliyometri kavramı; çeşitli veri tabanlarından ulaşılan kitap, dergi, makale, tez gibi diğer yayınlara yönelik sunulan verilerin istatistiksel analizini ifade etmektedir (1969: 348). Demir ve Erigüç'e (2018: 97) göre bibliyometrik analiz, bibliyometriye konu olan veriler doğrultusunda incelenen bilim alanının görüntüsünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Polat vd. ise bibliyometrik araştırmaları; bilimsel amaçla üretilen çeşitli yayınların yazar sayısı, yayım yeri, yayın bilgisi, konusu gibi farklı bağlamlara göre gelişen belirli özelliklerinin niceliksel içeriğinin analiz edilmesine dayanan bir yöntem (2019: 47) olarak açıklamaktadır. Bu tanımlardan anlaşılabilceği üzere bibliyometrik analiz, herhangi bir alana ait bilimsel yayınların profilini çıkararak akademik disiplinler ve akademisyenler için geçmişten geleceğe uzanan objektif bir bakış açısı sağlamakta ve ileriki çalışmaların yönlendirilmesine olanak vermektedir.

Bibliyometrik çalışmalar, incelenen bilimsel alanlardaki eserlerin, sayısal ifadelerle dönüştürülüp değerlendirilmesi yoluyla bilimsel alanın gelişim ya da değişim eğilimlerinin saptanmasına yardımcı olmaktadır (Kasemodel vd., 2016: 82). Böylelikle bilimsel alanın geçmişten günümüze nasıl ele alındığını göstermekte ve araştırmacılar için gelecekteki yönelimleri açığa çıkaran kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır. Bu yönüyle bibliyometrik analiz, "bilimsel araştırmaların disiplinler arası gelişimini arttırmada oldukça geniş bir perspektif sunan temel dayanak olma özelliği taşımaktadır" (Samiee ve Chabowski, 2012: 369). Bu yaklaşım, bibliyometrik analizin önemini de yansıtmaktadır. Bibliyometrik çalışmalar, farklı disiplinleri bir araya getirerek bilimsel bilginin zenginleşmesine ve güvenilir bilgilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Nitekim "özellikle 2000'li yıllardan sonra gelişen bibliyometrik çalışmalar, bir alanın bilimsel ve akademik gelişimini keşfetmede önemli rol oynamaktadır. Zira nitel araştırma yöntemlerinden biri olan bibliyometrik analizin odak noktası bilimsel çalışmalardır ve bu çalışmaları çeşitli yönlerden detaylandırmak, incelenen alana bilimsel katkı sağlamaktadır" (Heberger vd., 2010: 25). Buna göre bibliyometrik analizin, belirli bir bilim dalının ya da alanının yansımalarını içerdiği söylenebilmektedir.

YÖK Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla Türkiye'de kültürlerarası iletişim içerikli lisansüstü tezlere bakıldığında, esasen kültürlerarası iletişim başlıklı ilk tezin, 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde Nezih Pala tarafından Almanca yazılan ve turizmde kültürlerarası iletişime odaklanan yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir. Ancak bu tez Almanca yazıldığı için başlık Türkçeye çevrilmemiş ve bu nedenle aramalarda görünmemiştir. Bu tarihten dört yıl sonra, başlığında 'kültürlerarası

iletişim' geçen ilk tez, 1995 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Ayla Aksungur tarafından yazılan ve kültürlerarası iletişimi semboller ve Doğu Akdeniz uygarlıkları ekseninde ele alan sanatta yeterlik tezidir. 1995 yılından 2020 yılının ilk çeyreğine kadar geçen 25 yıllık süreçte kültürlerarası iletişimin bilimsel nitelik kazanarak farklı konular etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür.

Bir disiplin olarak kültürlerarası iletişimin Türkiye'deki geçmiş ve gelecek eğilimlerini belirlemeye yönelik bibliyometrik bir araştırmaya rastlanmasa da bu alanda çeşitli çalışmalar izlenmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde kültürlerarası iletişim alanında çalışılan belirli konuların ön plana çıktığı görülmüştür. Ulusal ve uluslararası alanyazın taramasına göre bu konular arasında en çok; "kültürlerarası iletişim yeterliği/yetenkinliği, kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası empati, kültürlerarası uyum, kültürlerarası iletişim becerileri, kültürlerarası farklılıklar, çok kültürlülük, yabancı dil öğrenimi ve kültürel farkındalık temalarından oluşan çalışmaların yer aldığı saptanmıştır. Son yıllarda dünyada yaşananlar, uluslararası göç ve sığınmacılarla ilgili konuları da öne çıkarmaktadır" (Arasaratnam, 2015: 302; Binark, 2006: 81; Cereci, 2019: 12; Chi ve Young, 2013: 26; Davidovitch ve Khyzhniak, 2018: 14; Ekinci, 2016: 1178; Hu ve Fan, 2011: 555; Menaka, 2018: 12; Mohd-Yusuf, 2014: 97; Okoro, 2013: 5; Viju, 2014: 215). Sıralanan içeriklerin, Türkiye'deki lisansüstü tezlerin de temel çalışma konuları arasında yer aldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmalara ek olarak kültürlerarası iletişim disiplinini ve ilişkili konuları temel alan sınırlı sayıda çalışmaya da ulaşılmıştır. Arasaratnam (2015), kültürlerarası iletişim yeterliğini makaleler üzerinden ele alan çalışmasında, kültürlerarası iletişimin çok boyutlu bir bilim dalı olduğunu ve alandaki çeşitliliği en iyi şekilde temsil edebilecek alt yapıya sahip olan psikoloji, sosyoloji, dil-bilim, eğitim ve antropoloji gibi disiplinler arası ortaklıklara gelecekte daha fazla ihtiyaç duyulacağını vurgulamıştır. Binark (2006), Türkiye'deki iletişim fakültelerinde mevcut ders programlarında kültürlerarası iletişimi tanımlamaya yönelik etnografik araştırmaya dayalı çalışmasında, bilimsel yayınlar üzerinden hareket etmiştir. Gerçekleştirilen çalışmaların; kültürel farklılık, kültürel değerler, kültürel yanlılık, çok uluslu şirketlerde yönetim, kültür şoku bağlamında geliştiğine işaret etmiş ve bu alanın kavramsallaşmasında; kültürel ve etnik kimlikler ile mezhepsel aidiyet gibi kimlik sorununu çok boyutlu yaklaşımla ele alan çalışmalara nicel ve nitel alan araştırması bağlamında gerek duyulduğunun altını çizmiştir. Chi ve Young (2012), kültürlerarası iletişim alanına özgü bilimsel yayınlarda disiplinler arasındaki ortak ağ yapısını analiz ettiği çalışmada, kültürlerarası iletişimde ilk yıllarda çalışılan klasik teori ve modellerin, günümüze yaklaştıkça farklı bilim dalları ile ilişkilendirilerek

araştırıldığını ve gelecekte bu alanın daha çok sosyal psikoloji disiplini ile eşleştirilen çalışmalara yöneleceğini belirtmişlerdir.

Hu ve Fan (2011), kültürlerarası iletişim alanında farklı disiplinler arasında giderek artan iş birliğine işaret ederek araştırmacıların deneysel çalışmalarında daha sağlam ve ikna edici sonuçlara ulaşmak için nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin karma kullanımına daha fazla ağırlık vermeleri gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Kulualp ve Kalem'in (2019), kültür ve kültürel farklılıkları konu edinen lisansüstü tezlerle yönelik gerçekleştirdikleri bibliyometrik analizde, tez konusu bağlamında 90 adet lisansüstü tez incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre bu tezlerin çoğunlukla Türkçe yazıldığı ve son yıllarda bu alandaki konulara yönelimde artış olduğu ortaya koyulmuştur. Araştırmaların genellikle sosyal bilimler enstitülerinde yapıldığı ancak konunun turizm işletmeciliği alanında az çalışıldığı bulgularına ulaşılmış ve konunun; işletme, yönetim-organizasyon ve liderlik alanlarında yönetim kültürü bağlamında daha çok ele alınması gerektiğine işaret edilmiştir. Pinto vd. (2014), ulusal kültür ve kültürel farklılıklar konusunu uluslararası iş dünyası üzerinden inceledikleri çalışmada, uluslararası yönetimle ilgili dergilerde yayımlanan makalelerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmişler ve gelecekte bu alanın; stratejik yönetim, uluslararası pazarlama, kültürlerarası yönetim ve iş etiği gibi yaklaşımları bütünleştirecek çok disiplinli bakış açısıyla ele alınacağına dair öngöründe bulunmuşlardır. Yari vd. (2020), kültürlerarası iletişim ile bağıntılı kültürel zekâ, küresel zihniyet ve kültürlerarası yetkinlik kavramlarını akademik yayınlar üzerinden bibliyometrik analizle inceledikleri çalışmada, ele alınan bu kavramların birbirine entegre şekilde kullanılmasının, uluslararası iş ve yönetim modellerini ilerletmede potansiyel güç taşıdığı sonucuna ulaşmışlardır.

4. Kültürlerarası İletişim Başlıklı Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir Araştırma

Kültürlerarası iletişim zemininde gerçekleştirilen alanyazın taramasından elde edilen ve yukarıda paylaşılan veriler, akademik yazın için bu çalışmayı ve araştırmayı gerekli kılan boşluğa işaret etmiştir. Sözü edilen boşluğu giderme amacından hareket eden bu çalışmada kullanılan yöntemle geçmeden önce araştırmacının amacı, önemi, soruları ve kısıtları ile ilgili bilgiler derlenmiş ve bu bilgiler, birbirini takip eden alt başlıklarda sunulmuştur.

4.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Soruları

Araştırma için gerçekleştirilen alanyazın taramasında kültürlerarası iletişimi farklı disiplinlerle birleştiren çok sayıda çalışma yapıldığı görülmüş ve kültürlerarası iletişim başlıklı ilk tezin, 1995 yılında yazıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Ancak 1995

yılından günümüze kadar geçen 25 yıllık süreçte kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin geçmişten günümüze izlerini sürmek için bu konuda bibliyometrik bir araştırmanın daha önce gerçekleştirilmediği ve bu konuda alanyazında boşluk olduğu tespit edilmiştir. Oysa bibliyometrik araştırmalar, incelenen herhangi bir konunun geçmişten günümüze nasıl görüldüğünü ve ne gibi değişimler geçirdiğini aktararak geçmiş çalışmalar ile bugünkü çalışmaların objektif şekilde kıyaslanmasını sağlayan ve çalışmalarda eksik kalan noktalara işaret ederek bundan sonraki çalışmaların ne yönde seyredebileceğine yönelik gerçekçi öngörüler sunan bilimsel bir analiz yöntemidir. Bu nedenle çalışma, alanyazında var olan eksiklikten hareket ederek mevcut boşluğu gidermek ve kültürlerarası iletişim alanının, lisansüstü tezler bağlamında günümüze kadar ne yönde ilerlediği hakkında fikir sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Daha önce de belirttiği gibi 'kültürlerarası iletişim başlıklı' lisansüstü tezleri bibliyometrik analiz ile inceleyen herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu disipline ışık tutmaya odaklanan az sayıda çalışmanın ise genellikle akademik dergiler üzerinden ele alındığı görülmüştür. Çalışma bu yönüyle ulusal alanyazında ilk olma özelliğine sahiptir ve tamamen özgün nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla çalışma, kendisinden sonra gelecek çalışmalara başlangıç noktası teşkil etmesi ve bundan sonraki çalışmalardan elde edilecek bulgularla karşılaştırılması açısından önemli görülmektedir. Ayrıca bu çalışma, kullanılan bibliyometrik analiz ile kültürlerarası iletişim alanının lisansüstü tezler eksenindeki yönelimini ilk kez ortaya çıkarması ve bundan sonraki tezlere yön verme potansiyeli açısından yenilikçi bir değer taşımaktadır. Bu nedenle çalışma, lisansüstü tezlerin geçmişten günümüze seyrettiği yönü ve gelecek eğilimlerini göstermesi açısından alanyazına katkı sağlamaktadır. Çalışmanın, gelecekte bu alanda yazılacak tezlerde hangi çalışmaların nasıl yapılabileceği hakkında araştırmacılara fikir vermesi beklenmektedir.

Her araştırma bir ya da daha çok varsayımı içermektedir. "Varsayım, araştırmanın en başından itibaren kanıtlanmasına gerek duyulmadan doğru olarak kabul edilen yargı veya yargılardır. Varsayım, akıl ve mantık yoluyla ulaşılan, sınanmayan ve kanıt gerektirmeyen kabul ya da koşul ifade eder" (Baloğlu, 2006: 23). Dolayısıyla varsayımlar, genel kabul gören yargıları betimlemektedir. Bir araştırmayı bir ya da birden fazla varsayıma dayandırmak mümkündür. Bu doğrultuda araştırma, 'kültürlerarası iletişim konusuna son yıllarda akademik düzeydeki ilginin arttığı' varsayımından hareket etmektedir. Araştırmanın diğer varsayımları ise şu şekilde sıralanabilmektedir:

- a) Türkiye'de 'kültürlerarası iletişim' başlıklı lisansüstü tez sayısı her geçen yıl artış göstermektedir.

- b) Kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezler, sosyal bilimler başta olmak üzere diğer disiplinlerin de odak noktasında yer almaktadır.
- c) Türkiye’de lisansüstü tezler ekseninde ‘kültürlerarası iletişim’ alanının eğilimini saptamak, bundan sonra alanda yapılacak bilimsel çalışmaların rotasını belirlemeye yardımcı olacaktır.
- d) Ulaşılan toplam 77 adet tez evrenin tamamını temsil etmesi nedeniyle bibliyometrik araştırmaya göre dağılım gösteren veriler genel bir değerlendirmeyi mümkün kılacaktır.

Araştırmanın belirlenen varsayımları, araştırma sorularına da ışık tutmaktadır. Buna göre 1995 yılında ‘kültürlerarası iletişim’ başlıklı ilk tezin ardından 2020 yılı itibarıyla geçen 25 yıllık süreçte bu alanın lisansüstü arenada katettiği bilimsel yolu ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanan çalışma, aşağıdaki araştırma sorularına (A.S.) yanıt aramaktadır:

- A.S1. Tezlerin yılına ve türüne (yüksek lisans, doktora, sanatta yeterlik) göre dağılımı nasıldır?
- A.S2. Tezlerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
- A.S3. Tezlerin enstitü ve anabilim dalı bazındaki dağılımı nasıldır?
- A.S4. Tezlerin kullandığı yöntem (kuramsal ve araştırma) göre dağılımı nasıldır?
- A.S5. Tezlerin konularına göre dağılımı nasıldır?
- A.S6. Tezlerin diline ve yazar uyruğuna göre dağılımı nasıldır?
- A.S7. Tezlerin sayfa sayısına ve yazar cinsiyetine göre dağılımı nasıldır?

Çalışmada yukarıdaki araştırma sorularını yanıtlayabilmek ve bugüne kadar bu alanda yazılmış lisansüstü tezlere bilimsel bakış sağlamak amacıyla bibliyometrik analizden yararlanılmıştır. Nitel araştırma çerçevesinde kültürlerarası iletişim başlıklı ilk tezin yayımlandığı tarih olan 1995’ten günümüze değin bu başlıkta yazılmış lisansüstü tezler içerik analizine tabi tutularak incelenmiştir.

4.2. Araştırmanın Kısıtları

Bu çalışmada sadece yüksek lisans ve doktora programında gerçekleştirilen 77 adet lisansüstü tez araştırmaya dahil edilmiş ve bitirme tezleri gibi benzeri içerikler ile diğer akademik yayınlar araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca araştırmaya yalnızca başlığında ‘Kültürlerarası İletişim’ olan lisansüstü tezler konu edilmiş, konu ya da dizin bilgisinde kültürlerarası iletişim olan tezler de araştırmanın dışında tutulmuştur. Bunun nedeni, doğrudan kültürlerarası iletişim ile ilgili olan ‘tez başlıklarının’, bu araştırma için en doğru veriyi sunacak birim olarak de-

ğerlendirilmesidir. Bibliyometrik araştırmalar, her ne kadar bir konunun var olan resmini ortaya çıkarıp sunsa da özünde nitel bir araştırma yöntemidir ve her nitel araştırmada olduğu gibi araştırmacının anlam ve yorum dünyası ile sınırlıdır. Dolayısıyla nitel araştırmaların doğasından kaynaklanan genele uyarlanamama durumu, bu araştırma için de söz konusu olmakta ve elde edilen verilerin genellemeye tabi tutulamaması araştırmanın kısıtları arasında yer almaktadır. “Nitel araştırmalarda doğrudan genelleme mümkün olmamakla birlikte araştırma sonuçlarından hareket ederek sınırlı genellemelere ulaşmak olasıdır. Ancak bu sınırlı genellemelerde bile sosyal olayların değişen doğası dikkate alınmalıdır. Bu noktada araştırmanın sınırlarının tartışılması ve açıklanması gerekir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 98). Bir diğer kısıt ise YÖK Ulusal Tez Merkezi ile ilgilidir. Bu araştırma için sitenin internet sayfası güncel veri kaynağı olarak kabul edilmiştir. Ancak tamamlanan ve enstitüye teslim edilen tezlerin, ulusal tez listesine dahil edilmesi ve internet sayfasına yansımaları belirli bir zaman dilimini gerektirmektedir. 2020 yılının Nisan ayında bu alanda ilgili başlıkta yazılmış tezler varsa araştırmaya dahil edilemediğinden bu durum da kısıtlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Herhangi bir alandaki bilgiyi geliştirmesi ve bilimin gelişmesine katkı sağlaması açısından lisansüstü tezler oldukça önem taşımaktadır. Dunkin’e göre lisansüstü tezler gibi eğitim alanına yönelen araştırmalar, bilimsel yayınlarda üretilmiş bilgilerin niteliğini ve içeriğini göstermektedir (1996: 87). Bu kapsamda lisansüstü tezlerin, bir ülkede üretilen bilimsel bilginin niteliği, bir alanda en çok çalışılan konular ve bu konuların bilimsel düzeyde nasıl işlendiği hakkında fikir verdiğini söylemek mümkündür. Karadağ (2009: 76), herhangi bir alanda hazırlanan lisansüstü tezlerin analiz edilmesi ile tezlerde incelenen konuların yaygınlığına ve konuların işleniş biçimine göre söz konusu alanın genel görünüşünün açığa çıkarılabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle çalışma, lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizine odaklanmıştır. “Son yıllarda gerçekleştirilen bibliyometrik çalışmaların, geçmiş araştırma eğilimlerini ortaya koymaya ve gelecek eğilimleri tahmin ve tayin etmeye yöneldiği görülmektedir” (Zhao vd., 2018: 1260). Bu doğrultuda lisansüstü tezlere yönelik bibliyometrik araştırmalar ile kültürlerarası iletişim alanında üretilen tezlerin profilini ortaya çıkarmak, geçmiş eğilimleri tespit etmek, ilgili alandaki eksikleri ve boşlukları saptamak ve gelecekte bu eksikleri ve boşlukları giderecek tezlerle alana akademik katkıda bulunmak mümkün olmaktadır.

Alanyazın taramasında kültürlerarası iletişim başlıklı tezleri bibliyometrik analiz ile inceleyen bir çalışma olmamasından hareketle kültürlerarası iletişimin bilimsel

gelişim düzeyinin, lisansüstü tezler ekseninde ele alınması gerekli görülmüştür. Bu çerçevede bibliyometrik analiz kapsamında incelenen lisansüstü tezlere yönelik temel kriterler; tezlerin türü, tezlerin yazıldığı yıl ve kurum bilgisi, tezlerde kullanılan yöntem, tezlerin konusu, tez yazarlarının uyruğu ve tezlerin dili, tez yazarlarının cinsiyetleri ve tezlerin sayfa sayısı olarak belirlenmiştir. Böylelikle kültürlerarası iletişim tezlerinin profilinin açığa çıkarılması ve bu alandaki akademik yansımaların keşfedilmesi amaçlanmıştır.

Örneklem, bir araştırmayı belirli özelliklere ve ölçütlere göre sınırlandırıcı rol oynamaktadır. “Nitel araştırmalarda sıklıkla ve çoğunlukla amaca yönelik/amaçlı örnekleme tercih edilmektedir. Amaçlı örnekleme, araştırmacının keşfetmek, anlamak, iç görü kazanmak istediği ve çoğu şeyin öğrenilebileceği varsayımına dayanmaktadır” (Merriam, 2018: 76). Nitel araştırmalar genelde amaçlı seçilmiş, nispeten küçük örneklere, hatta tek bir duruma derinlemesine odaklanır. Amaçlı örneklemin gücü buradan gelmektedir. Bilgi bakımından zengin durumları açığa çıkarma, araştırmanın amacı için büyük öneme sahiptir ve bu örnekleme türüyle araştırmadan çok fazla veri edinilmektedir (Patton, 2018: 230). Amaçlı örnekleme kapsamında yalnızca başlığında ‘kültürlerarası iletişim’ olan lisansüstü tezler incelenmiştir. Zira başlıkta olan ve tezin adında geçen her kavram, lisansüstü tezler için üzerinde çalışılması gereken birimleri temsil etmektedir. Oysa lisansüstü tezlerin konusunda ya da dizininde geçen her kavram, tez içerisinde ayrıntılı şekilde açıklanmayabilmektedir.

Nitekim YÖK’ün Ulusal Tez Merkezi sayfasında ‘kültürlerarası iletişim’ konulu lisansüstü tezlere yönelik tarama yapıldığında hiçbir veri bulunamamaktadır. Benzer şekilde dizin bilgisinde ‘kültürlerarası iletişim’ geçen lisansüstü tezler tarandığında ise 140 teze ulaşılmasına rağmen kavramın; dil pratiklerinde sınıf içi etkinlikler, yabancı dilde dijital hikâye anlatıcılığı, kültür algısı ve Türk müziğinin farklı kültürler üzerindeki etkisi gibi izleklerden oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla tezin adı (tezin başlığı) dışında kalan ‘konu’ ya da ‘dizin’ gibi arama birimlerinin, kültürlerarası iletişim kavramını dolaylı şekilde ele aldığı tespit edilmiştir. Oysa her araştırma, en başta kendi amacı ile sınırlıdır. Bu araştırmanın amacı, doğrudan ve bütünüyle kültürlerarası iletişim kavramı ile ilgili olan ve bu kavramı derinlemesine inceleyen lisansüstü tezler hakkında veri edinerek geçmişten günümüze lisansüstü tezlerde kültürlerarası iletişimin eğilimlerini saptamak olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda YÖK Ulusal Tez Merkezi’nin sayfasında erişilen kültürlerarası iletişim başlıklı 77 adet tezden oluşan evrenin tamamı araştırmada temsil edilmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda saptanan ve önceki başlıkta belirtilen araştırma sorularını yanıtlamak üzere kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategoriler belirlenirken daha önceki benzer çalışmalar referans alınmış ve lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz ile incelenmesinde en sık kullanılan kategorilerin; yıl, üniversite, enstitü, anabilim dalı, tür, dil ve konu bilgilerini içerdiği görülmüştür. Dolayısıyla çalışmanın kategorileri, önceki çalışmaların kategorileri dikkate alınarak geliştirilmiştir. Araştırma evrenini oluşturan lisansüstü tezlerin kategorilere ayrılmasının ardından kodlama sürecine geçilmiştir. Bu süreçte alan uzmanı bir kodlayıcı ile birlikte çalışılmış ve öncelikle birbirinden bağımsız kodlama gerçekleştirilmiştir. Sonrasında ise kod formlarının güvenilirliğini sağlamak için bir araya gelerek üretilen kodlar incelenmiş ve bu inceleme, tartışmalı kodlarda uzlaşa sağlanıncaya dek devam etmiştir. Ayrıca çalışma, nitel araştırma konusunda uzman bir akademisyene gönderilmiş ve çalışmaya yabancı olan uzmanın objektif görüşü alınmıştır. Nihayetinde kodlar üzerinde uzlaşmaya varılmasından sonra kod formları son haline getirilmiş ve araştırma sürecine yön verilmiştir.

Nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan bibliyometrik analizi uygulayabilmek için bu araştırma kapsamında incelenen 77 adet lisansüstü tezin içeriği ile ilgili bilgilere ulaşılması gerekmiştir. Bu nedenle araştırma, içerik analizi yöntemi doğrultusunda şekillendirilmiştir. İçerik analizi, metinlere dönüştürülmüş dokümanların içerisindeki açık olan ya da gizli kalan anlamların sistematik olarak kavramlara ve kodlama kurallarına göre daha az sayıda kategorilere indirgenerek objektif ve tekrarlanabilir şekilde nitel veya nicel olarak çözümlenmesini ifade eden bilimsel bir yöntemdir (Güçlü, 2019: 169). Bu çerçevede elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak sayılarla tablolar üzerinden açıklanmıştır.

Bu araştırmanın geçerliğini, güvenilirliğini ve inandırıcılığını sağlamak üzere araştırma yöntemi ayrıntılı şekilde açıklanmış, araştırma verileri sayısallaştırılarak tablo halinde sunulmuş ve araştırmanın farklı zamanlarda başkaları tarafından da tekrar edilebilmesi için her adımı kayıt altına alınmıştır. Punch'a (2014) göre nitel araştırmalarda olgu ve olayların ayrıntılı olarak ele alınması, araştırmanın inandırıcılığı üzerinde etkilidir. Bu nedenle nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik yerine inandırıcılık kavramı önerilmektedir. "Ayrıca nitel araştırmalarda sıklıkla başvurulan çapraz kontrol aracılığıyla araştırmada yer alan bilgi ve sonuçların birden fazla aşamada uygulanmasını ifade eden 'çeşitleme' yöntemlerinden de yararlanılmıştır" (Güçlü, 2019: 400). Buna göre araştırmacı çeşitleme ile bir alan uzmanı ile birlikte çalışılmış; bunun yanı sıra uzman değerlendirmesinden yararlanarak konuyla ilgili başka bir uzmanın da görüşü alınmıştır. Şener vd.'ye (2017: 11) göre alanda benzer çalışmalar yapan uzmanlar ile araştırmacının sürekli te-

mas halinde olması, fark edilemeyecek hataların tarafsız bir göz tarafından tespit edilip giderilmesini, dolayısıyla araştırmanın en iyi şekilde geliştirilmesini sağlar.

Araştırma son hâline getirildikten sonra analizde kolaylık sağlayabilmek adına 1995-2020 arasındaki 25 yıllık süreç, beş dönemde ele alınmıştır. Böylelikle hem tabloda okuma kolaylığı hem de kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerdeki mevcut eğilimin dönemsel bazda belirlenerek alanın geçmişten günümüze uzanan görüntüsü bütünsel bakış açısı ile aktarılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda edinilen bulgular bir sonraki başlık altında açıklanmıştır.

5. Bulgular

Araştırma soruları kapsamında gerçekleştirilen bibliyometrik analiz ile elde edilen bulgular tablo hâline getirilmiş ve her soru ayrı bir tabloda yorumlanmıştır.

Tablo 1. Kültürlerarası İletişim Başlıklı Lisansüstü Tezlerin Yıllara ve Türüne Göre Dağılımı

Yıl Dağılımı	Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta Yeterlik	Toplam Tez Sayısı
1995-2000	1	2	1	4
2001-2005	4	-	-	4
2006-2010	5	2	1	8
2011-2015	14	7	-	21
2016-2020	32	8	-	40
(25 Yıl) Toplam	56	19	2	77

Tablo 1'e göre kültürlerarası iletişim başlığında; 56 yüksek lisans, 19 doktora ve 2 sanatta yeterlik tezi olmak üzere toplam 77 adet tez bulunmaktadır. Başlığında kültürlerarası iletişim geçen ve bu araştırmada milat olarak kabul edilecek ilk tez, 1995 yılında Güzel Sanatlar alanında yazılan sanatta yeterlik tezidir. İkinci ve son sanatta yeterlik tezi ise 2010 yılında İç Mimari ve Dekorasyon alanında yazılmıştır. 2020'nin ilk çeyreği dahil olmak üzere toplam 25 yıl içerisinde kültürlerarası iletişim başlıklı başka bir sanatta yeterlik tezi olmamıştır. 1995-2005 yıllarını kapsayan 10 yıllık dönemde toplam 8 tez yazılırken yalnızca 2006-2010 yıllarını kapsayan beş yıllık dönemde yazılan 8 tez bilgisine ulaşılmıştır. Bu dönemden sonraki 10 yıllık süreçte yazılan tezlerde ise kültürlerarası iletişime artan bir ilgi söz konusudur. İlk 15 yılda toplam 16 kültürlerarası iletişim başlıklı tez yazılmasına karşın 2011-2015 yılları arasındaki beş yıllık dönemde ilk 15 yılın toplam tez sayısının aşıldığı ve bu dönemde 21 tez üretildiği görülmektedir. 2020 Nisan ayı itibarıyla hâlihazırda 2 yüksek lisans ve 1 doktora olmak üzere toplam 3 tezin kayıtlara geçtiği görülmekte ve 2016-2020 arasındaki beş yıllık süreçte şu an için 40 tez karşımıza çıkmaktadır. Buna rağmen araştırmanın kaleme alındığı 2020 Nisan ayı dahil

olmak üzere kültürlerarası iletişim başlıklı 40 tezi içeren son dönem verileri, tek başına 20 yıllık süreçten fazladır. 1995-2015 arasındaki 20 yıl boyunca başlığında kültürlerarası iletişim bulunan toplam tez sayısının 37 olduğu izlenmektedir. Böylelikle ilk araştırma sorusu, tabloda yorumlanan bulgulara göre yanıtlanmıştır.

Tablo 2. Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Sıra No.	Üniversite (Alfabetik Sıraya Göre)	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	4. Dönem	5. Dönem	Toplam
		1995-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2020	
1	Anadolu Ü.	-	-	-	3	3	6
2	Ankara Ü.	-	1	-	2	3	6
3	Atatürk Ü.	-	-	1	-	-	1
4	Bahçeşehir Ü.	-	-	-	-	3	3
5	Balıkesir Ü.	-	-	-	1	-	1
6	Beykent Ü.	-	-	-	-	1	1
7	Çağ Ü.	-	-	-	-	2	2
8	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	-	-	-	-	2	2
9	Çukurova Ü.	-	-	-	-	1	1
10	Dokuz Eylül Ü.	1	-	-	-	-	1
11	Ege Ü.	-	-	-	1	-	1
12	Fırat Ü.	-	-	-	1	-	1
13	Galatasaray Ü.	-	-	1	-	1	2
14	Gazi Ü.	-	-	-	3	1	4
15	Hacettepe Ü.	-	-	2	-	4	6
16	Hasan Kalyoncu Ü.	-	-	-	-	1	1
17	İhsan Doğramacı Bilkent Ü.	-	-	-	1	1	2
18	İnönü Ü.	-	-	-	-	1	1
19	İstanbul Teknik Ü.	-	-	-	1	-	1
20	İstanbul Ü.	1	1	2	2	2	8
21	Karadeniz Teknik Ü.	-	-	-	1	-	1
22	Kocaeli Ü.	-	-	-	1	-	1
23	Kütahya Dumlupınar Ü.	-	-	-	-	1	1
24	Marmara Ü.	2	1	1	2	4	10
25	Orta Doğu Teknik Ü.	-	-	-	2	-	2
26	Sakarya Ü.	-	-	-	-	2	2
27	Selçuk Ü.	-	-	1	-	2	3
28	Tekirdağ Namık Kemal Ü.	-	-	-	-	2	2
29	Yaşar Ü.	-	-	-	-	1	1
30	Yeditepe Ü.	-	-	-	-	1	1
31	Yıldız Teknik Ü.	-	1	-	-	1	2
Toplam		4	4	8	21	40	77

Tablo 2’de 25 yıllık süreçte başlığında kültürlerarası iletişim olan 77 adet tezin 31 üniversiteye göre dağılımı görülmektedir. Bu kapsamda kültürlerarası iletişim başlıklı tez sayısı içinde 10 tez ile Marmara Üniversitesi’nin ilk sırada yer aldığı göze çarpmaktadır. 8 tez ile İstanbul Üniversitesi ikinci sırada konumlanırken üçüncülüğün, 6 tez ile Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi arasında paylaşıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu verilerin ardından 4 tez ile Gazi Üniversitesi’nin geldiği izlenmektedir. Bu üniversiteler arasında yalnızca ilk sırada yer alan Marmara Üniversitesi ile ikinci sıradaki İstanbul Üniversitesi’nden beşer yıllık her dönemde kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tez üretildiği görülmektedir. Diğer üniversitelerde ağırlıklı olarak son 10 yıllık dönemde kültürlerarası iletişim başlıklı tez çalışıldığı gözlenmektedir. 1995-2010 yıllarını kapsayan ilk 15 yıllık üç dönemde, ilgili lisansüstü tezler açısından yalnızca devlet üniversitelerinin sahneye çıktığı görülmektedir. 2011-2015 yılları arasında ise yalnızca Bilkent Üniversitesi’nde yazılmış 1 adet kültürlerarası iletişim başlıklı tez karşımıza çıkmaktadır. Son beş yıllık süreçte ise hâlihazırda var olan 40 adet kültürlerarası iletişim başlıklı tezin 30 tanesinin devlet üniversitelerinden çıkmasına rağmen 10 tanesinin vakıf üniversitelerine ait olduğu gözlenmektedir. 1995-2015 arasındaki 20 yıllık süreçte ilk kez Bilkent Üniversitesi’nde ilgili başlıkta tez yazıldığı, bunun dışında hiçbir vakıf üniversitesinde kültürlerarası iletişim başlıklı tezin çalışılmadığı söylenebilmektedir. Bu durum, Bilkent Üniversitesi’nin 1984 yılında Türkiye’nin ilk vakıf üniversitesi olarak kurulması ve diğer vakıf üniversitelerinden daha eski olması ile açıklanabilir. 2000 yılından önce kurulan diğer vakıf üniversitelerinde ise 1995-2015 arasındaki 20 yıllık süreçte kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü bir tezin yazılmadığı görülmektedir. Ancak son yıllarda 2000 yılından önce ve sonra kurulan diğer vakıf üniversitelerinin de kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezlere ilgi gösterdiği söylenebilmektedir. Buna göre son yıllarda hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde bu alana karşı artan ilgi dikkat çekmekte ve böylelikle ikinci araştırma sorusu da yanıt bulmaktadır.

Tablo 3. Tezlerin Enstitü ve Anabilim Dalına Göre Dağılımıⁱ

Enstitü	Anabilim Dalı	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	4. Dönem	5. Dönem	Toplam
		1995-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2020	
Sosyal Bilimler	Avrupa Topluluğu	1	-	-	-	-	1
	İşletme	-	1	-	-	4	5
	İngiliz Dili Eğitimi	-	1	-	-	-	1
	Eğitim Bilimleri	-	1	-	-	-	1
	Radyo Televizyon ve Sinema	-	1	1	-	2	4
	Halkla İlişkiler (ve Tanıtım)	-	-	2	5	4	11
	Gazetecilik	-	-	1	1	2	4
	İletişim Bilimleri	-	-	-	-	2	2
	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi	-	-	1	-	-	1
	İç Mimarlık-Çevre Tasarımı Ana Sanat Dalı	-	-	1	-	-	1
	Basın ve Yayın	-	-	-	3	2	5
	İngiliz Dili Eğitimi	-	-	-	2	2	4
	İngiliz Dili ve Edebiyatı	-	-	-	-	2	2
	Yabancı Diller Eğitimi	-	-	-	2	-	2
	Doğu Dilleri ve Edebiyatları	-	-	-	1	-	1
	Batı Dilleri ve Edebiyatları	-	-	-	1	-	1
	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	-	-	-	1	-	1
	Sosyoloji	-	-	-	1	1	2
	İnsan ve Toplum Bilimleri	-	-	-	-	1	1
	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	-	-	-	-	1	1
Eğitim Bilimleri	İngiliz Dili Eğitimi	-	-	-	-	4	4
	Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretimi	-	-	-	1	1	2
	Yabancı Diller	-	-	1	-	2	3
	Yabancı Diller Eğitimi	-	-	-	-	3	3
	Türkçe Eğitimi	-	-	-	1	-	1
	İngilizce Öğretmenliği	-	-	-	-	1	1
	Eğitim Bilimleri	-	-	-	-	2	2
	Hemşirelik Esasları	-	-	-	-	1	1
Sağlık Bilimleri	Hemşirelik	-	-	-	-	1	1
	Mimarlık	-	-	-	1	-	1
Fen Bilimleri							
Lisansüstü Eğitim	İletişim ve Tasarım Ana Sanat Dalı	-	-	-	-	1	1
Toplam		1	4	7	20	39	71

ⁱAnabilim dalı bilgisi olmayan tezler Tablo 3'e dahil edilmemiştir. Buna göre 1995-2000 yılları arasında 3 tez, 2006-2010 yılları arasında 1 tez, 2011-2015 yılları arasında 1 tez ve 2016-2020 yılları arasında 1 tez olmak üzere toplam 6 adet teze anabilim dalı bulunmadığı için Tablo 3'te yer verilmemiştir. Bu nedenle Tablo 3'e yönelik bulgular 71 adet tez üzerinden yorumlanmıştır.

Toplam 6 adet tezin anabilim dalı bilgisi bulunmadığından bu tezler tabloya dahil edilmemiş ve inceleme 71 adet tez üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda Tablo 3, kültürlerarası iletişimin enstitü ve anabilim dalına göre dağılımını sergilemekte ve bilim dalının farklı disiplinler ile olan ilişkisini yansıtmaktadır. Kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezlerin sırasıyla en çok; sosyal bilimler, eğitim bilimleri, sağlık bilimleri, fen bilimleri ve lisansüstü eğitim enstitülerinde çalışıldığı görülmektedir. Enstitü dağılımı göz önüne alınacak olduğunda tezlerin yarısından fazlasının sosyal bilimler enstitülerinden çıktığı izlenmektedir. Anabilim dalı dağılımında ise Halkla İlişkiler ve Tanıtım ilk sırada yer alırken hemen ardından İşletme, Basın ve Yayın ile İngiliz Dili Eğitimi anabilim dalları gelmektedir. Eğitim bilimlerinde daha çok yabancı dil eğitimi ve kültürlerarası iletişim arasındaki ilişkiye dayanan lisansüstü tezlere ağırlık verildiği gözlenmiştir. 1995-2010 yılları arasındaki ilk üç dönemi kapsayan 15 yıllık süreçte kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin sosyal bilimler egemenliğinde geliştiği söylenebilmektedir. Bu yıllar arasında eğitim bilimleri enstitüsünde yalnızca 1 adet tezin varlığı göze çarpmakta ve bu enstitünün anabilim dallarında ise kültürlerarası iletişim başlıklı bir tezin yazmadığı dikkat çekmektedir. 2011-2015 arasındaki dördüncü dönemde de benzer sonuçlar izlenmekte ve sürece yalnızca fen bilimleri enstitüsünden 1 adet tezin dahil olduğu görülmektedir. Ancak 2016-2020 arasındaki son beş yıllık süreç, kültürlerarası iletişimin; sağlık, fen ve lisansüstü eğitim gibi çeşitli enstitülerin farklı anabilim dallarındaki çalışma alanları arasında yer aldığına ve akademik açıdan çok boyutlu geliştiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla tablodaki bulgular, üçüncü araştırma sorusuna yanıt vermekle beraber, kültürlerarası iletişim disiplininin farklı bilim dallarıyla arasındaki ilişkiye de işaret etmektedir.

Tablo 4. Tezlerin Kullandığı Yönteme Göre Dağılımı

Yıl Dağılımı	Kuramsal Tez	Nicel Araştırma	Nitel Araştırma	Karma Araştırma	Toplam Tez
1. Dönem: 1995-2000	4	-	-	-	4
2. Dönem: 2001-2005	2	1	1	-	4
3. Dönem: 2006-2010	1	-	4	3	8
4. Dönem: 2011-2015	-	7	9	5	21
5. Dönem: 2016-2020	3	9	19	9	40
Toplam	10	17	33	17	77

Tablo 4, tezlerin kullandığı yönteme göre dağılımını göstermekte ve bu yöntemlerde ilk sırada nitel araştırma yer almaktadır. Nicel ve karma araştırmaların

ise ikinci sırayı paylaştığı görülürken son sırada herhangi bir araştırma yöntemi olmaksızın yazılan kuramsal tezler bulunmaktadır. Tezlerin 25 yıllık süreçte dönemsel dağılımına bakıldığında dikkat çekici bulgulara ulaşılmaktadır. 1995-2000 yıllarını kapsayan ilk dönemde kültürlerarası iletişim başlıklı toplam 4 adet tezin tamamının kuramsal açıdan ele alındığı görülmektedir. 2001-2005 yılları arasındaki ikinci dönemde yine toplam 4 adet tezin 2 tanesinin kuramsal yaklaşımla, 1 tanesinin nicel ve 1 tanesinin nitel araştırma ile yazıldığı, bu dönemde hem nicel hem de nitel araştırmanın bir arada kullanılmasıyla oluşan karma araştırmanın kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Üçüncü dönem olan 2006-2010 yıllarından itibaren ise kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin ağırlıklı olarak araştırma yöntemleriyle hazırlandığı dikkat çekmektedir. Bu dönemde nicel araştırmanın tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılmadığı, nitel araştırmayla birlikte ele alınarak karma araştırmanın ön plana çıktığı gözlenmektedir. Dördüncü dönem olan 2011-2015 yılları arasındaki zaman zarfında başlığında kültürlerarası iletişim geçen toplam 21 adet lisansüstü tezin hiçbirinin kuramsal yaklaşımla hazırlanmadığı; nitel, nicel ve karma araştırma yöntemlerinden yararlandığı göze çarpmaktadır. 2016-2020 yılları arasındaki son dönemde ise en son güncel verilere göre elde edilen toplam 40 adet tezin sadece 3 tanesinde kuramsal yaklaşımın kullanıldığı, geriye kalan diğer tezlerde ağırlık nitel araştırmada olmak üzere nicel ve karma araştırmadan eşit oranda hareket edildiği izlenmektedir. Buna göre son 10 yıllık süreçte, kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerde araştırma yöntemlerinin yoğun şekilde kullanıldığı görülmekte ve bu bulgu, dördüncü araştırma sorusunu da yanıtlamaktadır.

Tablo 5. Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

'Kültürlerarası İletişim' Başlıklı Tezlerin Konuları	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	4. Dönem	5. Dönem	Toplam
	1995-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2020	
İletişim: Kültürlerarası iletişim yeterliği, kültürlerarası iletişim duyarlılığı, kültürlerarası empati, kültürlerarası farkındalık, kültürlerarası iletişim becerileri, kültürlerarası iletişim sorunları, çok kültürlülük ve Avrupa'da Türk imgesi vb.	2	1	5	11	20	39

'Kültürlerarası İletişim' Başlıklı Tezlerin Konuları	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	4. Dönem	5. Dönem	Toplam
	1995-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2020	
Eğitim/Dil Eğitimi: Yabancı dil eğitiminde kültürlerarası iletişim yeterliği, öğretmen adaylarının kültürlere yaklaşımı, dil öğreniminde kültür destekleyicileri, kültürlerarası iletişim yeterliği ve eğitim süreçleri, kültür ve diller arası çalışma vb.	-	2	2	8	14	26
İşletme/Yönetim: Uluslararası işletmelerde kültürlerarası farklılıklar, yöneticilerin yaşadığı kültürel sorunlar	1	1	-	-	-	2
Sosyoloji: Göç, kimlik ve aidiyet, kültürlerarası iletişimde uluslararası öğrenciler, yurt dışında yaşayan Türklerde kimlik ve aidiyet, etnik kimlikler	-	-	-	1	3	4
Sanat/Mimari: Sembol-uygarlık ve heykel sanatı, mekân tasarımı, kültürlerarası iletişim aracı olarak sembol ve sarmal form	1	-	1	-	1	3
Turizm: Turist rehberlerinin kültürlerarası iletişim yeterliği	-	-	-	1	-	1
Sağlık: Farklı kültürlerden gelen hastalarla etkileşimde kültürlerarası iletişim yeterliği, hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası iletişim yeterliği	-	-	-	-	2	2
Toplam	4	4	8	21	40	77

Tablo 5'te de görüldüğü üzere kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin konu dağılımları baz alındığında, ilk kültürlerarası iletişim başlıklı tezin ortaya çıktığı 1995 yılından bu yana söz konusu tezlerin ağırlıklı olarak iletişim ve eğitim/dil eğitimi konuları odağında geliştiği saptanmaktadır. Konu bakımından büyük farkla iletişimin öne çıkarak ilk sırada yer aldığı, hemen ardından ikinci sırada eğitim/dil eğitiminin ve üçüncü sırada ise sosyolojinin geldiği görülmektedir. Kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerde ağırlıklı incelendiği tespit edilen bu üç konunun, sosyal bilimlerin bakış açısıyla ele

alındığı anlaşılmaktadır. Ancak tablo oluşturulurken en dikkat çekici bulgulardan biri, kültürlerarası iletişim başlığı ile yazılan bazı tezlerde, tezin çalışıldığı enstitü ile konu dağılımı arasındaki çelişki olmuştur. Öyle ki bazı tezlerin, fen bilimleri enstitüsü çıkışlı olmasına rağmen kuramsal bölümler ve araştırma yöntemleri gereği tamamen iletişim odaklı ele alındığı görülmüştür. Dolayısıyla kültürlerarası iletişim tezlerinin başlıkları ile konu dağılımları arasında tutarsızlık olabildiği saptanmıştır. 25 yıllık süreçte özellikle son 10 yılda iletişim ve eğitim/dil eğitimi konularına yönelim olduğu bu konuları kapsayan içeriklerde çok sayıda tez üretildiği izlenmektedir. İletişim, eğitim, turizm ve sağlıkla ilgili tez konularının en çok kültürlerarası iletişim yeterliği ekseninde ele alındığı görülmektedir. Kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin konu dağılımına göre üçüncü sırada yer alan sosyoloji içerikli konuların, 1995-2010 yılları arasındaki 15 yıllık süreçte hiç çalışılmamış olması dikkat çekmektedir. Bu tezlerde sosyolojik yaklaşım, ilk kez 2011-2015 yılları arasında yalnızca 1 adet tez ile gerçekleştirilmiş ve bu tarihten itibaren özellikle göç, kimlik ve aidiyet ile ilgili içeriklerin kültürlerarası iletişim başlıklı tezlere dahil olduğu görülmüştür. Benzer şekilde 1995-2015 arasındaki 20 yıllık süreçte sağlık konulu hiçbir tez yazılmamışken bu tarihten sonra kültürlerarası iletişim tezi başlığı altında sağlık konularının da çalışıldığı saptanmıştır. İşletme/yönetim konuları, 1995-2005 yılları arasındaki ilk 10 yıllık dönemde sadece 2 adet tezde karşımıza çıkmış; son 15 yıldan beri bu konuda kültürlerarası iletişim başlıklı bir tezin üretilmediği tespit edilmiştir. Turizm konusunun ise kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerde yalnızca 1 kez çalışılması dikkat çekmiştir. Sosyoloji ve sağlık konulu tezlerin, son yıllarda yoğunluk kazandığı göze çarpmaktadır. Sanat ve mimari konularının ise semboller ve mekân tasarımına yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bulgu da alanın çok disiplinli yapısının ortaya çıkardığı sonuçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 5'e göre elde edilen bulgular, aynı zamanda beşinci araştırma sorusunu da yanıtlamaktadır.

Tablo 6. Tezlerin Diline ve Yazar Uyruğuna Göre Dağılımı

Tezlerin Dönemsel Dilimleri	Tezlerin Yazıldığı Dil			Toplam Tez Sayısı	Tez Yazarlarının Uyruğu	
	Türkçe	İngilizce	Diğer		T.C.	Diğer
1. Dönem: 1995-2000	4	-	-	77	4	-
2. Dönem: 2001-2005	3	1	-		4	-
3. Dönem: 2006-2010	5	1	2 (1 Fr. + 1 Alm.)		8	-
4. Dönem: 2011-2015	15	6	-		21	-
5. Dönem: 2016-2020	21	18	1 (Fr.)		33	7
Toplam	48	26	3	77	70	7

Tablo 6, toplam 25 yıllık süreçte kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin dönemsel dağılımında kullanılan dilin ve yazar uyruğunun sayısını göstermektedir. Yazarların uyruğunda tez yazarların adı ve soyadı referans alınmış ve dağılım buna göre

belirlenmiştir. Bu doğrultuda incelenen tezlerin dil ve yazar uyruğu arasında ilişki saptanmamıştır. Adı ve/veya soyadı yabancı olmasına rağmen Türkçe yazılan tezler görüldüğü gibi Türk adı ve/veya soyadına sahip olan yazarların da İngilizce ya da Fransızca ve Almanca olmak üzere diğer dillerde tez yazdığı izlenmiştir. İncelenen toplam 77 tezin 48 tanesinin Türkçe, 26 tanesinin İngilizce ve 3 tanesinin diğer dillerde hazırlandığı görülmüştür. Diğer dillerde yazılan 3 tezden 2 tanesinin Fransızca ve 1 tanesinin Almanca olduğu saptanmıştır. 1995-2000 yılları arasında yer alan ilk dönemdeki 4 adet tezin tamamının Türkçe yazıldığı, 2011-2020 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde ise son 5 yıl başta olmak üzere İngilizce tezlerin sayıca arttığı izlenmiştir. 2020 yılının henüz ilk çeyreği tamamlanmış olmasına rağmen 2016-2020 arasındaki beş yıllık dilimde Türkçe ve İngilizce yazılmış tez sayısının neredeyse aynı olduğu tespit edilmiştir. Özellikle eğitim ve dil eğitimi konusunda yazılan kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin İngilizce yazılması, ortaya çıkan sonucun nedeni olarak düşünülebilir. Toplam sonuca bakıldığında incelenen tezlerin yarıdan fazlasının İngilizce yazıldığı saptanmıştır. Yalnızca 2006-2010 yılları arasında diğer dillerde yazılan birden fazla tez olduğu görülmüş ve bu tezlerin birinin Fransızca, birinin ise Almanca yazıldığı göze çarpmıştır. Bu tezlerin de yine yabancı dil eğitimi üzerine olduğu izlenmiştir. Söz konusu yılları kapsayan üçüncü dönemin haricinde diğer dillerde birden fazla yazılan kültürlerarası iletişim başlıklı bir tez olmadığı dikkat çekmiş, 2016-2020 yılları arasındaki beşinci dönemde sadece 1 adet tezin Fransızca yazıldığı tespit edilmiştir. Kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin yazar uyruklarına bakıldığında ise toplam 77 tezin 70 tanesinin Türk öğrenciler tarafından; 7 tanesinin ise yabancı öğrenciler tarafından hazırlandığı görülmüştür. 1995-2015 arasındaki 20 yıllık süreçte kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerde hiç yabancı yazar olmaması dikkat çekici bir bulgudur. 20 yıl boyunca bu başlıktaki tezleri Türk yazarların ürettiği saptanmıştır. 2016-2020 yıllarını kapsayan son 5 yıllık dönemde ise 2020 yılının ilk çeyreği tamamlanmış olmasına rağmen hâlihazırda yabancı 7 yazar bilgisi ortaya çıkmıştır. Yabancı 7 yazardan ise sadece 3 tanesinin kültürlerarası iletişim başlıklı tezini İngilizce yazdığı tespit edilmiştir. Böylelikle altıncı araştırma sorusu da yanıt bulmuştur.

Tablo 7. Tezlerin Sayfa Sayısına ve Yazar Cinsiyetine Göre Dağılımı

Tezlerin Dönemsel Dilimleri	Tezlerin Sayfa Sayısı						Toplam Tez Sayısı	Yazar Cinsiyeti	
	1-70	71-140	141-210	211-280	281-350	351-...		Kadın	Erkek
1. Dönem: 1995-2000	-	1	2	-	1	-	77	2	2
2. Dönem: 2001-2005	-	1	2	1	-	-		3	1
3. Dönem: 2006-2010	-	4	-	2	1	1		6	2
4. Dönem: 2011-2015	-	5	7	2	2	5		15	6
5. Dönem: 2016-2020	3	20	10	5	2	-		31	9
Toplam	3	31	21	10	6	6	77	57	20

Tablo 7, kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin sayfa dağılımı ve yazar cinsiyetinin oranı hakkında bilgi vermektedir. Buna göre toplam 77 tezin 57 tanesinin kadın, 20 tanesinin erkek yazarlar tarafından hazırlandığı bilgisine ulaşılmıştır. Sadece 1995-2000 arasındaki ilk dönemde kadın ve erkek yazar sayısı eşit izlenmiş, bundan sonraki her dönemde kadın yazar sayısının erkek yazar sayısından fazla olduğu görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı 2020 yılının ilk çeyreği dahil olmak üzere kültürlerarası iletişim başlıklı tez yazan toplam kadın sayısı 57, erkek sayısı ise 20 olarak bulunmuştur. 2011-2020 arasındaki son 10 yıllık dönemde, erkeklerin de bu alanda geçmiş yıllara kıyasla daha fazla sayıda tez ürettikleri gözlemlenmiştir. Kültürlerarası iletişim başlıklı tez çalışan kadın yazarların sayısının ise 2001 yılından itibaren her beşer yıllık dönemde bir önceki yıla göre iki kat arttığı görülmüştür. Tezlerin sayfa sayısı ile yazar cinsiyeti arasında bir ilişki saptanmamıştır. Tezlerin sayfa sayısı olarak en çok 71-140 aralığında yoğunlaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. 141-210 sayfa aralığındaki tez yoğunluğunun ikinci sırada yer aldığı ve 211-280 sayfa aralığının üçüncü sırada yer aldığı; buna karşılık 281-350 sayfa ile 351 sayfa ve daha fazla olan tezlerin ise eşit oranda dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır. 1-70 sayfa aralığındaki tezler, yalnızca 2016-2020 yılını kapsayan beşinci dönemde karşımıza çıkmıştır. Tablo oluşturulurken en uç sayfa sayılarının da dikkat çekici bilgi olarak paylaşılması gerektiği düşünülmüştür. Buna göre 2016-2020 yılları arasında 67 sayfa yazılan yüksek lisans tezi en az sayfa sayısına sahip tezdur. 2010-2015 yılları arasında 607 sayfa olduğu tespit edilen doktora tezinin ise en çok sayfa sayısına sahip olan tez olduğu görülmüştür. Sözü edilen tezler, en uç bulguları temsil etmesi açısından önemlidir. Sosyal Bilimler ile Eğitim Bilimleri Enstitülerinden çıkan tezlerin en fazla sayfa sayısına sahipken Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri Enstitülerinden çıkanların ise en az sayfa sayısına sahip olan tezler olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda yedinci araştırma sorusu da yanıtlanmıştır.

6. Tartışma ve Sonuç

Kültür, toplumsal yaşamın her kademesi ve her anı ile iç içe olan çok boyutlu bir kavramdır. Dünya üzerindeki bütün toplumlar ve bütün ülkeler kendine has bir kültüre sahiptir. Küreselleşme başta olmak üzere ulaşım ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve ilerlemeler, farklı kültürlerin birbiri ile temas kurma sıklığını arttırmış ve kültürlerin daha fazla bir araya gelmesini sağlamıştır. Bu durum, kültürler arasındaki farklılıkların tanınıp bilinmesini, anlaşılmasını, doğal kabul edilmesini ve yönetilmesini sağlayacak bilimsel bilgiye duyulan ihtiyacı doğurmuş ve kültürel farklılıkların çatışmaya dönmesini engellemek için kuramsal ve uygulama temelli çalışmalar yapılmasını zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla yaşanan ve yaşanması muhtemel kültürel çatışmaların çözülmesi amacıyla kültür, kültürel farklı-

lık ve kültürlerarası iletişim gibi konuların dünya genelinde ve ülkeler özelinde bilimsel çalışmalarla ele alınması gerekliliği belirlemiştir. Kültürlerarası iletişimin kuramsal ve uygulama boyutu, bilimsel çalışmalarla zenginleşmektedir. Bu kapsamda üretilen akademik çalışmalar, alanın niteliksel gelişimini desteklediği gibi kültürlerarası iletişime bir disiplin olarak da derinlik kazandırmaktadır. Dünyadaki bu gelişmelerin gerisinde kalmayan Türkiye’de de kültürlerarası iletişim ile ilgili bilimsel çalışmalar her geçen yıl artış göstermektedir. Türkiye’de kültürlerarası iletişimi konu edinen bilimsel çalışmalar arasında yer alan lisansüstü tezler ise bu çalışmanın çerçevesini oluşturmaktadır.

Türkiye’de kültürlerarası iletişim başlığı ile 1995 yılında yazılan ilk tezden günümüze değin geçen 25 yılda kültürlerarası iletişim alanının akademik bir disiplin olarak genel örneğini saptamak amacıyla hazırlanan ve nitel araştırma yöntemine dayanan bu çalışma, alanyazındaki mevcut eksikliği gidermek üzere kaleme alınmıştır. Alanyazın incelendiğinde daha önce kültürlerarası iletişim alanının mevcut durumunu ortaya çıkarmak ve gelecek eğilimlerini belirlemek için kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezleri bibliyometrik araştırmaya konu eden bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla 25 yıllık süreci toplam 77 adet lisansüstü tez üzerinden içerik analizine tabi tutarak keşfetmeye odaklanan bu çalışma, ulusal alanyazında ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu nokta, çalışmanın özgünlüğüne atıfta bulunduğu gibi bundan sonra alanda yapılacak çalışmaları yönlendirmesi ve çalışmaların birbiri ile karşılaştırılması için somut veri sunması açısından da değer arz etmektedir.

Bir ülkenin bilim ve bilgi üreten ve bunu toplumla paylaşan en önemli kurumları olan üniversitelerde hazırlanan lisansüstü tezler, akademik bir alanın yaygınlığını ve derinliğini, kısaca o ülkedeki yansımalarını açığa çıkaran en önemli çıktılardır. Bu nedenle çalışmada, başlığında kültürlerarası iletişim olan lisansüstü tezlere odaklanılmış ve tez başlığının aynı zamanda tez içeriğini temsil ettiği gerçeğinden hareketle YÖK Ulusal Tez Merkezi sayfası üzerinden kültürlerarası iletişim başlıklı tezler incelenmiştir. Bu incelemede, bibliyometrik analizi oluşturan; tezin yayım yılı, dili, türü, konusu, yöntemi, üniversitesi/enstitüsü/anabilim dalı, yazar uyruğu ve cinsiyeti gibi kategoriler belirlenmiş ve bulgular içerik analizine uygun olacak şekilde sayısal verilere dönüştürülerek tablo hâlinde sunulmuştur.

1995-2020 arasındaki 25 yılda kültürlerarası iletişim başlığıyla hazırlanan lisansüstü tezlerin incelenmesiyle elde edilen sonuçlara göre son yıllarda kültürlerarası iletişim alanına ilginin arttığı ve bu başlıkta yazılan tez sayısının özellikle son beş yıllık süreçte çoğaldığı saptanmıştır. Bu saptama, aynı zamanda lisansüstü eğitim programlarında kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin, ileriki yıllarda çalışma alanı

olarak daha çok tercih edileceğine yönelik kuvvetli bir kanı uyandırmaktadır. Lisansüstü tezlerde bu alana artan ilginin ardında, günümüzde özellikle bilgi iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin rol oynadığı söylenebilmektedir. Bu teknolojilerde yaşanan gelişim, her şeyden önce küreselleşme sürecine hız kazandırmış ve kültürlerin birbiri ile karşılaşma sıklığını artırarak farklı kültürlere olan ilgiyi kamçulamıştır. Bu durum, kültürlerarası iletişim olgusunun ön plana çıkmasını ve bu alana ilişkin hem sayıca çok hem de daha nitelikli bilimsel çalışmaların üretilmesini sağlamıştır. Nitekim son yıllarda devlet ve vakıf üniversitelerinde bu başlıktaki lisansüstü tezlerde görülen artış bu kanıyı desteklemektedir. Her ne kadar ilgili tezlerin en çok devlet üniversitelerinde yazıldığı tespit edilse de vakıf üniversitelerinin kuruluş tarihi ve devlet üniversitelerine oranı düşünüldüğünde bu farkı ortaya çıkaran sonuç doğal kabul edilebilir. Bu verilerle birlikte kültürlerarası iletişim alanına duyulan ilgi ve merakın hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde son yıllarda artışa geçtiği ve bundan sonra da bu ivmenin devam edeceği öngörüsüne ulaşmak mümkündür. Ulaşılan bu sonuç, araştırmanın temel varsayımını doğrular nitelik göstermektedir.

Araştırma verilerine göre ilk yıllardaki kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezlerde çoğunlukla enstitü bilgisine ulaşılmakta, anabilim dalı bilgisinin ise olmadığı dikkat çekmektedir. Yıllar geçtikçe tezlerin künyesinde anabilim dalı bilgilerinin de yer aldığı izlenmektedir. Bu durumun, enstitülerin içinde anabilim dallarının zamanla çeşitlenmesinden ve uzmanlaşmanın artmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Nitekim kültürlerarası iletişim başlıklı yabancı dil eğitimi konu alan lisansüstü tezlerin ilk başta sosyal bilimler enstitüleri bünyesinde yazıldığı, zamanla eğitim bilimleri enstitülerinin ilgili anabilim dallarının gelişmesiyle bu yöne ilerlediği saptanmıştır. Bu sonuç, kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin en çok sosyal bilimler enstitülerinde gelişim göstermesinin temel nedeni olarak düşünülebilir. Kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin, ilk sırada sosyal bilimler ve ikinci sırada eğitim bilimleri enstitülerinde hazırlandığı görülmüştür. Bu bulgu, Kulualp ve Kalem'in (2019) kültürel farklılıklar üzerine yazılmış lisansüstü tezleri bibliyometrik analiz ile inceledikleri çalışmada ortaya çıkan sonuçlar ile örtüşmektedir. Sosyal bilimlerin konuları itibarıyla kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin bu iki enstitüde yoğunlaşacağı beklenen ve doğal kabul edilen bir sonuçtur. Ancak bu sonucun yüksek olmasının bir diğer nedeni de sosyal bilimler enstitülerinin içerisinde yabancı diller eğitimi, işletme, iç mimarlık ve çevre tasarımı, turizm işletmeciliği ve otelcilik gibi anabilim dallarının yer almasıdır.

Sosyal bilimlerle konuların yakınlığı dolayısıyla eğitim bilimleri enstitülerinde de başlığında kültürlerarası iletişim geçen tezlere ulaşıldığı ileri sürülebilir. Aynı za-

manda, kültürlerarası iletişim konusunun öneminin son yıllarda iyice kavranması sonucunda fen bilimleri ya da sağlık bilimleri gibi farklı disiplinlerden de kültürlerarası iletişim başlıklı tezler hazırlandığı ve bu alanın çok disiplinli bir yapıya dönüşmeye başladığı saptanmıştır. Fen bilimleri enstitülerinden kültürlerarası iletişimi tamamen iletişim odaklı bir yaklaşımla ele alan tezler görüldüğü gibi sağlık bilimleri enstitülerinden de sağlık alanını kültürlerarası iletişim ile harmanlayan tezler olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Her iki durum da kültürlerarası iletişim alanının, çok disiplinli bir yaklaşımla her geçen yıl geliştiğini ve farklı disiplinler arasındaki iş birlikleri ile zenginleştiğini göstermektedir. Bu saptama, Arasaratnam (2015) tarafından 2003-2013 arasındaki 10 yıllık süreçte kültürlerarası iletişim yeterliğini ele alan çalışmada, kültürlerarası iletişimin gelecekte disiplinler arası çabalarla daha fazla gelişeceği bulgusu ile birlikte Chi ve Young'ın (2012) kültürlerarası iletişim alanına özgü bilimsel yayınlarda disiplinler arasındaki ortaklığı analiz ettikleri çalışmada, kültürlerarası iletişimin günümüze yaklaştıkça farklı bilim dalları ile ilişkilendirilerek araştırıldığını ortaya koyan bulguları ile benzerlik taşımaktadır. Elde edilen bulgular, kültürlerarası iletişimin gelecek yıllarda çok disiplinli gelişim göstereceğine yönelik araştırma varsayımını da doğrulamaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerin en çok iletişim ve eğitim/dil eğitimi konuları üzerine yoğunlaştığını göstermiştir. Sosyal bilimlerde kamu yönetimi ve işletme bölümlerinin ise bilinen en eski ve köklü alanlar arasında yer almasına rağmen kültürlerarası iletişim konusundaki üretimlerinin oldukça sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Bu tespitten hareketle gelecek yıllarda bu bölümlerdeki anabilim dallarını kültürlerarası iletişimin ilgili konuları ile bütünleştirerek ele almanın, daha özgün çalışmaların yapılmasını destekleyeceği gibi kültürlerarası iletişimin çok boyutlu eksende ilerlemesine katkı sağlayabileceği de söylenebilmektedir. Çalışmada ortaya çıkan bu sonuç, Pinto vd. (2014) tarafından ulusal kültür ve kültürel farklılıkları uluslararası iş dünyası üzerinden inceleyen ve bu konuların gelecekte uluslararası yönetim ile daha fazla eşleştirilmesini sağlayacak stratejik yönetim, uluslararası pazarlama, kültürlerarası yönetim ve iş etiği odağından ele alınması gerektiğinin altını çizen çalışmasındaki bulgularla örtüşmektedir. Bununla birlikte 25 yıllık süreçte kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerde turizm konusunda yalnızca 1 adet tez hazırlandığı görülmüştür. Bu durum, kültürlerarası iletişim başlığında turizm konulu lisansüstü çalışmalar ile doldurulması gereken eksiklik ve tamamlanması gereken bir boşluk olarak göze çarpmaktadır. Makale ve bildiri gibi akademik yayınlarda turizm ve kültürlerarası iletişimi eşleştiren çok sayıda çalışma yapılmasına rağmen lisansüstü tezlerde turizmin fazla işlenmemiş bir konu olduğu dikkat çeken bulgular arasındadır.

Bu bulgu da yine Kulualp ve Kalem'in (2019), kültür ve kültürel farklılıklar konusunun turizm işletmeciliğinde oldukça az çalışıldığına yönelik tespitleri ile benzerliğe işaret etmektedir. Yine bu bulgu, bundan sonraki lisansüstü tez çalışmalarının hangi alanlara yoğunlaşacağına yönelik rotayı belirlemekte ve araştırmanın ilgili varsayımını doğrulamaktadır.

Araştırmada söz etmeye değer görülen bir başka dikkat çekici veri ise kültürlerarası iletişim başlıklı tezlerde ilk yıllarda izlenen kuramsal yöntemin yerini, yıllar geçtikçe araştırma yöntemlerinden yararlanan tezlerin almasıdır. İncelenen lisansüstü tezlerde en çok nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı, hemen ardından eşit sayıda nicel ve karma araştırmaya dayanan yöntemlerin geldiği saptanmıştır. Söz konusu saptama, kültürlerarası iletişime yoğunlaşan ve derinleşen ilginin bir ifadesidir. Ortaya çıkan sonuç, özellikle son yıllarda hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırmalar ile bu alanın daha derinlemesine araştırılmak istenmesinin bir yansıması olarak düşünülebilir. Bu sonuç, Hu ve Fan'ın (2011), kültürlerarası iletişim çalışmalarını ulusal ve uluslararası makaleler üzerinden inceledikleri çalışmada, bu alanda daha sağlam ve ikna edici sonuçlara ulaşmak için nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin karma kullanımına daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Özetlenecek olursa araştırma sonuçlarına göre başlığında kültürlerarası iletişim bulunan özgün tezlerin sayıca artması, bu tezlerin sadece sosyal bilimler alanında değil çok boyutlu bir olgu olan kültürlerarası iletişimin doğasına uygun olarak farklı bilim dalları ile birlikte disiplinler arası yaklaşımla ele alınması, kültürlerarası iletişim ve bu alanla ilgili konuların işletme, yönetim ve turizm odağından daha fazla işlenmesi, kültürlerarası iletişimin kuramsal zeminini destekleyecek nitel ve nicel araştırmaların birlikte kullanıldığı karma araştırmalara yer verilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Sözü edilen tespitler, kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezler ekseninde, kültürlerarası iletişim alanının Türkiye'deki 25 yıllık yansımasını ve bu alanın mevcut profilini göstermekte ve gelecek çalışmalar için dikkate alınması gereken noktalara ve önerilere de işaret etmektedir. Bu saptamalardan hareketle gelecek eğilimleri açısından kültürlerarası iletişim alanının daha yoğun ilgiyle karşılaşılabileceğini, bu alanda çok disiplinli yaklaşımları önceleyen araştırma yönünden zengin bilimsel çalışmaların üretileceğini ve bu alanın derinlik ve yaygınlık kazanmasında rol oynayan akademik çalışmaların örüntülerini ortaya çıkaran bibliyometrik araştırmalara daha fazla yer verileceği öngörüsünde bulunmak mümkündür. Araştırma sonucunda ulaşılan bu genel veriler ve öngörüler, araştırmanın genel bir değerlendirmeye varmasını sağlamakta ve bu kapsamda oluşturulan varsayımı da doğrular nitelik taşımaktadır. Kültürlerarası iletişim alanında

bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda tüm bu saptamaların dikkate alınmasının gerekliliği, araştırmanın temel önerisi olarak sunulabilmektedir.

7. Sınırlılıklar ve Gelecek Araştırmalar

Türkiye’de kültürlerarası iletişim alanının mevcut durumunu ve gelecek eğilimlerini kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezlerin çeşitli özellikleri üzerinden bibliyometrik analiz aracılığıyla ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, daha önce ele alınmamış bir konu olması bakımından alanyazındaki ilk çalışmadır ve akademik yazına özgün bir katkı sağladığı için önemli görülmektedir. Dolayısıyla bundan sonra bu alanda yapılacak benzer çalışmalar için yol gösterici nitelik taşımakta ve gelecek araştırmalara kıyaslanabilir bulgular sağlamaktadır. Kültürlerarası iletişim alanına artan ilgi sonucunda, alanın yol haritasını oluşturmak için bibliyometrik araştırmaların da sayıca çoğalacağı öngörülmektedir. Bu çalışmanın bibliyometrik analizine yalnızca kültürlerarası iletişim başlıklı lisansüstü tezler dahil edilmiştir. Gelecek araştırmalarda, makaleler ve bildirimler gibi diğer bilimsel yayınlar da araştırılmak üzere seçilebilir ve kültürlerarası iletişim alanının mevcut içeriği ve gelecekteki eğilimleri tahmin edilmeye çalışılabilir. Ayrıca benzer nitelikte bir çalışma, uluslararası alanyazında işlenip ortaya çıkan veriler Türkiye’deki veriler ile karşılaştırılarak kültürlerarası iletişimin ulusal ve uluslararası düzeyde bütüncül görünümü saptanabilir.

ⁱYÖK Ulusal Tez Merkezi (08 Nisan, 2020). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

ⁱⁱNezih Pala (1991). *Tourismus und Interkulturelle Kommunikation (Turizm ve Kültürlerarası İletişim)*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ⁱⁱⁱAyla Aksungur (1995). *Kültürlerarası İletişim Dili Sembol ve Doğu Akdeniz Uygarlıkları Heykel Sanatındaki Bildirimi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

^{iv}Bilkent Üniversitesi Tarihçe (03 Nisan 2020). <https://w3.bilkent.edu.tr/www/tarihce/>

^vAnabilim dalı bilgisi olmayan tezler Tablo 3’e dahil edilmemiştir. Buna göre 1995-2000 yılları arasında 3 tez, 2006-2010 yılları arasında 1 tez, 2011-2015 yılları arasında 1 tez ve 2016-2020 yılları arasında 1 tez olmak üzere toplam 6 adet teze anabilim dalı bulunmadığı için Tablo 3’te yer verilmemiştir. Bu nedenle Tablo 3’e yönelik bulgular 71 adet tez üzerinden yorumlanmıştır.

^{vi}Yazarların uyruğu konusunda tez yazarlarının adı ve soyadı baz alınmıştır.

^{vii}Tezlerin yazar cinsiyetine göre dağılımında yabancı adı ve soyadı olan veya hem kadın hem de erkek için kullanılan isimlerde internette arama yapılmış, çıkan fotoğraflara göre yazarların cinsiyet bilgisi elde edilmiştir.

Kaynakça

- Arasaratnam, L. A. (2015). Research in Intercultural Communication: Reviewing the Past Decade. *Journal of International and Intercultural Communication*, 8(4), 290-310.
- Baloğlu, B. (2006). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi. 3. Bs., İstanbul: Der Yayınları: 203.
- Binark, M. (2006). Kültürlerarası İletişim Çalışmalarının Türkiye Haritası Sorulması Gereken Sorular. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 9(1), 71-88.
- Boyacı, S. ve Demirkol, S. (2018). Türkçe Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(2), 512-531.
- Cereci, S. (2019). Communication Need of Immigrants: Instruments, Ways and Messages. *The Journal of Migration Studies*, 5(1), 10-26.
- Chi, R. and Young, J. (2012). The Interdisciplinary Structure of Research on Intercultural Relations: A Co-citation Network Analysis Study. *Scientometrics*, 1-28.
- Çelebi E. (2015). Farklı Kültürel Ortamlara Göçte Yaşanılan Kaygı ve Belirsizlik Sorunu: Ve Bu Sorunların Çözümü İçin Halkla İlişkiler Çalışmalarına Odaklanma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 34, 27-39.
- Davidovitch, N. and Khyzhniak, K. (2018). Language Personality in the Conditions of Cross-Cultural Communication: Case-Study Experience. *International Education Studies*, 11(2), 13-26.
- Demir, H. ve Erigüç, G. (2018). Bibliyometrik Bir Analiz ile Yönetim Düşünce Sisteminin İncelenmesi. *İş ve İnsan Dergisi*, 5(2), 91-114.
- Diñç, M. (2018). Farklı Kültürlerde İletişim ve Algılama Süreci. İstanbul: Hiper Yayın.
- Dunkin, M. J. (1996). Types of Errors in Synthesizing Research in Education. *Review of Educational Research*, 66(2), 87-97.
- Ekinci, D. K. (2016). Kültürlerarası İletişimin Eğitim Sürecine Etkisine Yönelik Ampirik Bir Araştırma. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1177-1187.
- Evren, S. and Kozak, N. (2014). Bibliometric Analysis of Tourism and Hospitality Related Articles Published in Turkey. *Anatolia*, 25(1), 61-80.
- Göksel, A.B., Gültekin, B. ve Bitirim, S. (2008). Overcoming the Prejudices Resulting from Intercultural Differences through Public Relations Practices. (Ed. S. K. Schroeder and L. Hanson). In *Freedom and Prejudices Approaches to Media and Culture* (pp. 230-242). İstanbul: Bahçeşehir University Press.
- Gudykunst, W. B. (2003). Intercultural Communication: Introduction. (Ed.W. B. Gudykunst). In *Cross-Cultural and Intercultural Communication* (pp. 163-167). Thousand Oaks: Sage.
- Güçlü, İ. (2019). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Harris, P. R., Moran, R. T. and Moran, S. V. (2004). *Managing Cultural Differences*, 6th Ed., Burlington, MA: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Haslett, B. J. (2008). *Communication Strategic Action in Context*. New York: Routledge.
- Heberger, E. A. and Christie, A. C. and Alkin, C. M. (2010). A Bibliometric Analysis of the Academic Influences of and on Evaluation Theorists' Published Works. *American Journal of Evaluation*, 31(1), 24-44.
- Hu, Y. and Fan, W. (2011). An Exploratory Study on Intercultural Communication Research Contents and Methods: A Survey Based on the International and Domestic Journal Papers Published from 2001 to 2005. *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 554-566.

- Karadağ, E. (2009). Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik Açından İncelemesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 75-87.
- Kasemodel, M. G. C., Makishi, F., Souza, R. C. and Silva, V. L. (2016). Following the Trail of Crumbs: A Bibliometric Study on Consumer Behavior in the Food Science and Technology Field. *International Journal of Food Studies*, 5(1), 73-83.
- Kulualp, H. G. ve Kalem, M. Y. (2019). Kültür ve Kültürel Farklılıklar Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1970-1985.
- Martin, J. N., Nakayama, T. K. and Carbaugh, D. (2012). The History and Development of the Study of Intercultural Communication and Applied Linguistics. J. Jackson (Ed.). In *The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication* (pp. 17-36). NYC: Routledge.
- Menaka, G. (2018). Cross-Cultural Communication-Means and Ways to Make it Effective. *International Journal of Humanities, Art and Social Studies (IJHAS)*, 3(1), 9-15.
- Merriam, S. B. (2018). Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. 3. Bs., (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Mohd-Yusuf, B. N., Zulkifli, Z., Rashid, M. A. and Kamil, S. (2014). A Study on Barriers of Cross-Cultural Communication in Electronic Based Companies. *The International Journal of Social Sciences*, 27(1), 97-117.
- Neuman, W. L. (2006). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar. 2. Bs., (Çev. S. Özge). Ankara: Ankara Yayın Odası.
- Okmeydan, S. B. (2019). Kültürlerarası İletişim ve Uluslararası Halkla İlişkiler. (Ed. S. B. Okmeydan ve M. Saran). *Kültürlerarası İletişim; İletişim Odaklı Güncel Yaklaşımlar içinde* (ss. 93-124). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Okoro, E. (2013). International Organizations and Operations: An Analysis of Cross-Cultural Communication Effectiveness and Management Orientation. *Journal of Business & Management*, 1(1), 1-13.
- Öğüt, N. (2018). Kültürlerarası İletişim ve Duyarlılık. Konya: LiteraTürk.
- Patton, M. Q. (2018). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri. 3. Bs., (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Pinto, C. F., Serra, F. R. and Ferreira, M. P. (2014). A Bibliometric Study on Culture Research in International Business. *BAR-Rio de Janeiro*, 11(3), 340-363.
- Polat, Z. A., Saraçoğlu, A. ve Duman, H. (2019). Harita Dergisi'nin Bibliyometrik Analizi. *Harita Dergisi*, 161, 46-56.
- Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography or Bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Punch, K. F. (2014). Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. (Çev. D. Bayrak, H. B. Aslan & Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Samiee, S. and Chabowski, B. R. (2012). Knowledge Structure in International Marketing: A Multi-Method Bibliometric Analysis. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40(2), 364-386.
- Sarı, E. (2004). Kültürlerarası İletişim: Temeller, Gelişmeler, Yaklaşımlar. *Folklor/Edebiyat*, 10(39), 1-31.
- Sweeney, B. M. (2015). Hall, Hofstede, Huntington, Trompenaars, GLOBE: Common Foundations, Common Flaws. Y. Sánchez and C. F. Brühwiller (Eds.). In *Transculturalism and Business in the BRIC States* (pp.13-58), UK: Gower.

- Şener, S., Bahçeci, V., Doğru, H., Sel, Z. G., Ertaş, M. Songür, S. ve Tütüncü, Ö. (2017). Turizm Alanındaki Nitel Araştırmaların Güvenirlik ve Geçerlik Ölçütleri Kapsamında Değerlendirilmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28(1), 7-26.
- Tellan, D. (2013). *Kültürlerarası İletişim: Tanım ve İşleyiş*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Tunçay, S. S. ve Süral Özer, P. (2020). Kültürü Çözümlemeye İlişkin Sınıflamalar. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(1), 20-39.
- Ufuk, Ş. P. (2017). Akademik Makale Başlıklarının Dil Bilimsel Analizi. *Türkbilig*, 34, 105-116.
- Veloutsou, C. and Mafe, C. R. (2019). Brands as Relationship Builders in The Virtual World: A Bibliometric Analysis. *Electronic Commerce Research and Applications*, 1-38.
- Viju, M. K. (2014). The Study on Cross-Cultural Communication of English as Foreign Language. *Paripex-Indian Journal of Research*, 3(7), 215-216.
- Wallace, R. A. ve Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Genişletilmesi*. L. Elburuz ve M. R. Ayas (Çev.). 3. Bs., Ankara: Doğubatı Yayınları.
- Yağbasan, M. (2016). *Almanya ve Türkiye Özelinde Kültürlerarası İletişim*. Konya: LiteraTürk.
- Yari, N., Lankut, E., Alon, I. and Richter, N. F. (2020). Cultural Intelligence, Global Mindset, and Cross-Cultural Competencies: A Systematic Review Using Bibliometric Methods. *European Journal of International Management*, 14(2), 210-250.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- YÖK Ulusal Tez Merkezi (08 Nisan, 2020). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 9. Bs., Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zhao, L., Deng, J., Sun, P., Liu, J., Ji, Y., Nakada, N., Qiao, Z., Tanaka, H. and Yang, Y., (2018). Nanomaterials For Treating Emerging Contaminants in Water by Adsorption and Photocatalysis: Systematic Review and Bibliometric Analysis. *Science of the Total Environment*. 627, 1253-1263.